

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

**Transkulturní komunikace v integrační politice
romské menšiny v ČR**

Bakalářská práce

Autor: Ondrej Balog
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Ondrej Balog

Studium: P14K0097

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Transkulturní komunikace v integrační politice romské menšiny v ČR**

Název bakalářské práce AJ: Transcultural communication in integrational politics of Romani minority in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje tématu politických aktivit romské menšiny v České republice, a to s akcentem především na 90. léta 20. století. Politika jako taková je denním obsahem informací a dění kolem nás, svými dopady má vliv na život každého ve společnosti, je součástí lidské kultury. Práce poukazuje na to, že politika byla a je jednou ze zásadních společenských interakcí, která utváří společnost, a aktivní zapojení menšiny do politického rozhodování je právě silou, která může pomoci vytvářet prostředí, které je respektující k různým kulturám a poskytuje prostor pro dialog a integraci. Pro tento cíl jsou použity vybrané antropologické teorie a popis vybraných politických aktivit romské menšiny, které se týkají emancipace Romů ve společnosti.

ADAMOVÁ, Karolina a Ladislav KŘÍŽKOVSKÝ. Politologie. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1. BALANDIER, Georges. Politická antropologie. Přeložil Ladislav ŠERÝ. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019-90-X. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2. LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8. NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4. PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Oponent: ThLic. Petr František Burda, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Podpis

Anotace

Balog, Ondrej. *Transkulturní komunikace v integrační politice romské menšiny v ČR*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 49 s.

Bakalářská práce

Bakalářská práce se věnuje tématu politických aktivit romské menšiny v České republice a to s akcentem především na 90. léta 20. století. Politika jako taková je denním obsahem informací a dění kolem nás, svými dopady má vliv na život každého ve společnosti, je součástí lidské kultury. Práce poukazuje na to, že politika byla a je jednou ze zásadních společenských interakcí, která utváří společnost, a aktivní zapojení menšiny do politického rozhodování je právě silou, která může pomoci vytvářet prostředí, které je respektující k různým kulturám a poskytuje prostor pro dialog a integraci. Pro tento cíl jsou použity vybrané antropologické teorie a popis vybraných politických aktivit romské menšiny, které se týkají emancipace Romů ve společnosti.

Klíčová slova: Romové, politika, identita, etnikum, kultura, národ, nacionalismus, politické strany, politické hnutí, romská menšina

Annotation

Balog, Ondrej. *Transcultural communication in integrational politics of Romani minority in the Czech Republic*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 49 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis called deals with political activities of the Romani minority in the Czech Republic, especially in the 1990s. It cannot be denied that politics is an inseparable and significantly influential part of our everyday lives and therefore it cannot be separated from any human culture. This thesis shows that politics has always been, and still, is an elementary social interaction that is formative for any society. Therefore, active engagement of any minority with the political decision-making processes can help create such environment that is respectful to various cultures and provides opportunities for dialogue and integration. To describe this premise, various anthropological studies and accounts of particular Romani political activities have been chosen to show the emancipation of Romanies in our society.

Keywords: Romanies, politics, ethnicity, culture, nation, nationalism, political parties, political decisions, Romani minority

Poděkování

Všem, kteří mě podpořili svým pochopením, pomocí nebo tolerancí. Dále Katedře kulturních a náboženských studií za přístup a inspirativní obsah studia, na který se nezapomíná. V neposlední řadě také vedoucímu práce Mgr. Petrovi Mackovi, Ph.D. za trpělivost, vedení a vstřícnost.

Obsah

Obsah.....	7
1. Úvod.....	8
2. Teoretické vymezení	11
2.1 Kultura jako výchozí prostředí	11
2.2 Kultura a jazyk	13
2.3 Přístupy ke kultuře - etnocentrický přístup a kulturní relativismus.....	14
2.3.1 Etnocentrismus	14
2.3.2 Kulturní relativismus	15
2.4 Etnikum	16
2.5 Národ z pohledu primordialistické a modernistické teorie.....	18
2.5.1 Primordialismus.....	18
2.5.2 Modernismus	19
2.6 Nacionalismus	19
3. Pohled na Romy jako na jednu či více skupin.....	21
3.1.1 Možnosti dělení	21
3.1.2 Stručná charakteristika jednotlivých skupin.....	22
4. Národ či etnikum?	23
5. Politika jako sociální aktivita	25
5.1 Tři dimenze politiky – polity, politics, policy	25
6. Vybrané politické aktivity	29
6.1 Romská menšina v období komunistického Československa	29
6.2 Romské politické elity.....	32
6.3 Romské politické strany a hnutí	35
6.4 Vybrané aktivity do roku 1989 a začátku let 90.....	36
6.5 Prohlášení romského národa.....	37
6.6 Romský mezinárodní kongres a Mezinárodní unie Romů	38
6.7 Romská občanská iniciativa	39
6.8 Další vybraná romská politická hnutí.....	40
7. Volební model „romské“ strany	41
8. Závěr.....	43
9. Bibliografie.....	45

1. Úvod

V této bakalářské práci se věnuji tématu politických aktivit romské menšiny v České republice. Politika jako taková je denním obsahem informací a dění kolem nás, svými dopady má vliv na život každého ve společnosti. Ač se někteří lidé o politiku aktivně nezajímají, nelze ji oddělit od lidské kultury.¹

Když se zmíní romství, většinu pravděpodobně mezi prvními napadnou specifika, které jej odlišují od kultury většinové. Mohou to být tematicky například oblasti sociálního vyloučení, hudby, jazyka, fyziologie atd. Ale také to mohou být některé stigmatizující předsudky a stereotypy, jako jsou nezaměstnanost (či odmítání práce), kriminalita, nízké sociální postavení, nevzdělanost apod. V této souvislosti s vnímáním romství se tedy politika může jevit jako podružná či upozaděná, ačkoliv právě ta je silou, která také může pomoci vytvářet prostředí respektující různé kultury a poskytující prostor a platformu pro dialog. Jak je dále v práci popsáno, politika byla a je jednou ze zásadních společenských interakcí, která utváří společnost.

Téma romská politika není po základním zmapování zdrojů a dostupných informací neprobádanou oblastí. Existuje několik bakalářských, magisterských i doktorandských prací věnujících se právě tomuto tématu – tedy politickým projevům a aktivitám romské menšiny.²

Rád bych ale poukázal na východiska vzájemné komunikace mezi romskou menšinou a majoritní společností a na její výsledky. Z tohoto důvodu se dělí práce na více částí. Základní je teoretická a části, které se věnují konkrétním politickým aktivitám v rámci zadaného tématu. V té první se věnuji vybraným teoriím, definicím a jejich obsahu, které souvisí s kulturou, etnikem, národem a dalšími antropologickými pojmy. Snahou je poukázat na to, že tyto výchozí principy, funkce, jsou pro obě skupiny stejné.

---

¹ Dle výzkumu společnosti CVVM z února 2018 se o politiku obecně nezajímá 52% respondentů, Tisková zpráva CVVM Zájem o politiku a názory na podílení se občanů na rozhodování - únor 2018, dostupná online 10.11.2018 z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4550/f9/pd180314.pdf

² Můžeme uvést např. tyto práce: PEČINKA, Pavel. Politické strany Romů na evropské scéně: Přírůstek do rodiny etnicko-regionálních stran? Teorie efektivity romské reprezentace, Brno, 2007, dostupné online 12.11.2018 z <https://is.muni.cz/th/ga3da/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Petr Fiala; KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika, dostupné online 12.11.2018 z <https://theses.cz/id/vc2754/>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Csaba Szaló, Ph.D.; nebo také Králková, Alžběta. Vybrané romské politické aktivity v České republice od roku 1993, dostupné online 12.11.2018 z <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/51126?locale-attribute=cs>. Bakalářská práce. Karlova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Jan Červenka, Ph.D.

V práci bude také popsán stručný, ucelenější pohled na romskou menšinu, jedná se o zpracování základních reálií. Dále se zaměříme na problematiku vnímání romství jako příslušnosti k etniku či národu. V praxi se často setkávám s otázkou, zda jsou Romové jedním společným národem či ne. Prozkoumáme některé argumenty, které se kloní k jedné či druhé variantě.

Obsahem bude tedy zmapování vývoje především romských politických aktivit s akcentem na období od roku 1989. Tento rok je zvolen záměrně jako období, ve kterém došlo k pádu komunistického režimu a jeho pojetí společenského zřízení (socialismu, resp. komunismu). Nástupem demokracie tak bylo vytvořeno prostředí, ve kterém vznikaly nové politické strany či hnutí, mezi nimiž se začaly objevovat právě i ty, které vycházely z aktivního politického přístupu samotných Romů. Účelem této práce pak není široký a detailní popis průběhu jednotlivých voleb do parlamentu, zastupitelstev obcí či krajů, politických kampaní, účast v koalicích apod., cílem také není detailní statistika počtu romských kandidátů, stran či výsledků, tomuto je věnován prostor v jiných zdrojích.³ Soustředění se spíše upíná ke kvalitativním výstupům.

Jelikož je v podstatě nemožné z objektivních důvodů zpracovat všechny relevantní výstupy, zaměřím se na konkrétní vybrané zdroje a tedy i, jak je uvedeno výše, dobu. Jedná se o dokumenty či záznamy pokládané za vyjádření politické vůle, vizí a cílů. Jako zdroj tedy poslouží zmapování činností romských osobností, oficiálních politických stran a hnutí, které byly či jsou v politice aktivní.

Při zpracovávání tématu jsem nejvíce vycházel ze studia relevantní literatury a vybraných internetových zdrojů. Jedná se především o vybrané odborné publikace věnující se teoriím národa, etnika, jazyka, kultury, politiky a dalších vědních oborů. Dále jsem pak využil poznatky ze studia oboru Transkulturní komunikace, některé části této práce vycházejí z mých již dříve zpracovaných textů, seminárních prací apod. Tyto podklady budou z mé strany prostudovány, zpracovány a výstupy a závěry formulovány do textu práce.⁴

---

³ Například velmi podrobný popis romských politických kandidátů od roku 1993 do roku 2004 popisuje Pavel Pečínka v knize: MAREŠ, Miroslav. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0., s. 34-50

⁴ Podklady jsou např. tyto publikace, které se tématu týkají: KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství - romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2.; MAREŠ, Miroslav. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0.; ed. *Romové v České republice: (1945-1998)*. Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-

Zdroje jsem přiřadil k jednotlivým kapitolám, poznatky z nich pak jsou využity na více místech. Do práce se také promítá má životní praxe, neboť sám jsem vyrůstal v romské rodině a prostředí, mám tedy osobní zkušenost s romskou kulturou, vnímáním identity romství. Jsem si však zároveň vědom toho, že tato má obeznámenost je zcela subjektivní a takto je potřeba k ní přistupovat. Na tyto místa, vyskytující se v této práci, čtenáře upozorním.

Jsem také osmým rokem členem zastupitelstva obce (s mandátem na další čtyři roky), ve které žiji (Vápenný Podol, malá obec v Pardubickém kraji s necelými 250 obyvateli). Tato praxe komunálního politika mi dává možnost pohledu na řízení věcí veřejných. Nejedná se sice o agendu, která by byla na politicky vysoké, např. krajské či dokonce národní úrovni, ale i tak mohu díky této vlastní zkušenosti lépe pochopit, jak je často velmi složité prosadit myšlenky či program, které se dotýkají témat, jakou jsou práva menšin, odbourávání předsudků nebo stereotypů, příp. xenofobie.

Jelikož pracujeme se zdroji, jak je uvedeno v úvodu práce, které jsou tvořeny jak romskými, tak neromskými autory, nutně se dostáváme do situace, kdy se tedy střetávají pohledy na popisovaná témata z více stran. Z pohledu antropologie - ta zohledňuje dva přístupy ke studiu historie: 1. historie, tak jak ji známe z klasického vnímání jako práci historiků, a zároveň ideologie, ve které jsou informace tříděny a selektovány, 2. historie emická – shromažďující neformální paměť jednotlivců, samotných aktérů událostí a ukazující, že prožívání historie není univerzální ani chronologicky ani zeměpisně.⁵ Právě nejrozšířenější zdroje staré historie Romů na území dnešních Čech a Slovenska však pochází od neromů, a to na základě historicky doložitelných informací. Nejde tedy o sdělení či výklad z pohledu Romů samotných, protože ti neuměli povětšinou psát, pouze výjimečně, dnes je situace samozřejmě odlišná. Ústní předávání z generace na generaci ale dříve historici neměli za důvěryhodný zdroj.⁶

902260-7-8; BALANDIER, Georges. Politická antropologie. Přeložil Ladislav ŠERÝ. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019-90-X.; PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: (sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů). 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5.

⁵ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 72-73

⁶ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 73

2. Teoretické vymezení

Tato část práce je věnována vybraným antropologickým okruhům, které se týkají tématu práce. Jde o vydefinování a vysvětlení pojmů kultura, jazyk, etnocentrismus, kulturní relativismus, primordialistická a modernistická teorie vzniku národa, nacionalismus.

Jednotlivé kapitoly zde jsou sice teoretické, ale v kontextu pojetí této práce jsou uvedeny pro doložení principů, které se objevují v praxi. Jakkoliv je romská kultura odlišná od české, tedy většinové, obecná pravidla, definice a principy jsou samozřejmě platné pro obě stejně. Při snaze pochopit a porozumět oběma kulturám pak považuji za důležité upozornit na příležitosti, ale i úskalí principů kulturního relativismu či etnocentrismu. Pro otázku, zda jsou Romové národem či nejsou, shledávám za vhodné věnovat se také primordialistické a modernistické teorii, obdobně tak i tématům etnicity a nacionalismu.

2.1 Kultura jako výchozí prostředí

Život každého člověka, který není naprosto vyloučen ze styku s lidmi⁷, je bezpodmínečně svázán se sociálním soužitím s ostatními. V dnešní době je tato existence v našich podmínkách⁸ spojena s příslušností k občanství, zároveň k etniku či národu, oproti dřívějšímu přináležení k pospolitosti v rámci území, které spadalo pod vliv a řízení dané vládnoucí autority.

Celá tato praxe je realizována v kontextu funkce kultury. Ta je nevyhnutelnou a zastřešující entitou i v souvislosti s prožíváním etnicity a příslušností k národu jako základních osobních identit.⁹

Kulturu můžeme definovat v širším kontextu jako „Všechno, co vytváří lidská civilizace – tedy jednak materiální výsledky (artefakty) lidské činnosti, jakou např. obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy, jednak duchovní výtvořiny lidí, jako je umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politiky, právo aj.“¹⁰ Nebo

---

⁷ Příkladem takového vyloučení mohou být tzv. vlčí děti

⁸ Zde vycházím v této práci z kontextu vnímání naší společnosti jako tzv. západní kultury, chceme-li, civilizace

⁹ Pro příklad - další, vyšší dimenzí může být prožívání víry a náboženství, ale ta není předmětem této práce, proto zde není téma v tomto smyslu dále zpracováno

¹⁰ PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 45

také: „Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím“.¹¹

Uvádíme-li širší kontext, tak v užším pojetí uplatňovaném například v interkulturní psychologii „je pojem kultura vztahován spíše k projevům chování lidí – tedy kulturou určitého společenství se míní jeho zvyklosti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu“.¹²

Každá kultura je specifický způsob organizace života určité vymezené skupiny nebo společnosti lidí. Ta je dána vzorci chování členů společnosti, tj. zjevnými postupy chování a jednání, které může vnější pozorovatel sledovat. Tyto vzorce chování vedou k očekávání a přesvědčení, které opět vytváří další vzorce chování.¹³ Obojí činnosti, mentální i zjevnou navenek, lze považovat za kulturu. Některé vzorce, např. společný jazyk, může sdílet obrovské množství lidí v rozlehlém území a naopak.

Chování jedince samo o sobě nelze nazvat kulturou, individuální chování tak logicky nemůže být zdrojem kultury. Chování ovlivňuje pojetí kultury, které si jedinec vytvoří ale právě na základě pozorování vzorců individuálního chování. V tomto kontextu je důležitá enkulturace, což je proces obdobný socializaci, specificky ale jde o učení se konkrétní kultuře – člověk se učí zacházet s jejími symboly. Jde o „proces učení, jímž si člověk v průběhu svého života osvojuje kulturu (artefakty, sociokulturní regulativy, ideje) dané společnosti. Jedná se o proces vrůstání do kultury, v jehož průběhu se jedinec stává integrálním článkem a nositelem kultury své společnosti“.¹⁴

Lidovým protikladem vědeckého pojetí pojmu kultura je představa existence samostatné lidské přirozenosti – dle současné vědy, jak vyplývá z výše uvedených definic a textu, však tato (tedy jako nezávislá entita) neexistuje odtrženě od kultury. Člověk je sociální a kulturní bytost.

Z pohledu transkulturní komunikace však kulturu necháme fatalisticky: „Pojem kultury je zde chápán jako determinující, nikoliv však vyčerpávajícím způsobem – člověk je kulturou

---

¹¹ MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2., s. 32

¹² PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 45

¹³ Tématu kulturních vzorců se podrobně věnuje např. publikace BENEDICTOVÁ, Ruth. Kulturní vzorce. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 223 s. Capricorn. ISBN 80-720-3212-7.

¹⁴ Antropologický slovník, heslo Enkultura, dostupný online 29.9.2018 z <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/slovník.html>

zásadním způsobem formován, ale zároveň není jen mechanickou loutkou vlastní kultury, je schopen nadhledu a překonání vlastní určenosti skrze poznání a přijetí jinakosti“.¹⁵

2.2 Kultura a jazyk

Při rozpoznávání příslušnosti k určitému etniku či národu bezesporu používáme v první řadě objektivní znaky. Patří mezi ně především fyziologický vzhled a jazyk, kterým člověk hovoří.

„Jazyk je nejspřádanější a nejsystematizovanější část kultury, ale struktura určité společnosti je nezávislá na struktuře její kultury; a tyto dvě struktury nejsou vzájemně zaměnitelné“.¹⁶

Jazyk samotný, který dle odhadů vznikl cca před 200 tis. lety (většina lingvistů se shoduje, že mluvil již člověk neandrtálský), je dle antropologa Murphyho naším prvotním znakem sociální identity. Nelze si představit, jak bychom lépe sdíleli naši kulturu, jak bychom si vyměňovali informace, znalosti, předávali hodnoty právě bez jazyka. V praxi při jeho používání záleží také na tom, kde a jaká slova jsou vyřčena, v jakém kontextu, zda jde o umělecký projev apod. Můžeme se totiž do jisté míry vyjadřovat i hudbou, malbou, pohybem, jazykem poezie apod., ale kvalitativně jde o jinou polohu než je jazyk samotný. Člověk je jediným žijícím tvorem, který je s to tento nástroj se nejen naučit, ale především i pochopit jeho obsah a používat při něm abstraktní myšlení. Také platí, že čím složitější je kultura společnosti či čím vyšší je její průmyslová vyspělost, tím je také složitější a vyspělejší jazyk. Jazyk je součástí dané kultury, ale má samostatnou, nezávislou strukturu. Jak uvádí Murphy, kultura je spíše původcem svého jazyka než jeho loutkou. V kultuře můžeme sledovat vliv povinné školní docházky, médií atd. na sjednocování jazyka (resp. sblížení jednotlivých dialektů), ale současně přetrvává i vlastní jazykový styl v různých společenských vrstvách či prostředí.¹⁷

---

¹⁵ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1., s. 11

¹⁶ MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2., s. 38

¹⁷ Srov. MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2., s. 38-41

2.3 Přístupy ke kultuře - etnocentrický přístup a kulturní relativismus

Jsme, jak uvádíme výše, bezpodmínečně ovlivněny kulturou a jejími dopady na sociální, a dále vnitřní psychické a duchovní prožívání člověka. Jak však uvádí Zdenka Sokolíčková „Kultura je tedy v kontextu transkulturní komunikace chápána v širším antropologickém smyslu jako celek zahrnující hmotné i nehmotné výsledky lidského myšlení a konání, přičemž se tento systém v různých společnostech utvářel různě a lidé jsou tedy „svou“ kulturou různě formováni“.¹⁸

V kontextu této práce jde o zásadní skutečnost. Jak je dále popsáno na konkrétních politických a společenských událostech, k pochopení a respektování jedné kultury druhou je nutný dialog a vzájemný respektující přístup a právě oproštění se od principů hodnocení dle svých kulturních vzorců, které však často automaticky a přirozeně preferujeme před ostatními. Jestli-že toto absentuje, schylujeme se k zúženému jednostrannému pojetí, tj. etnocentrismu, anebo naopak k jinému pohledu, tj. ke kulturnímu relativismu, u kterého ale taktéž narážíme na jeho limity, jak vysvětlíme dále.

2.3.1 Etnocentrismus

Etnocentrismus stejně jako pojem etnikum pochází z řeckého ethnos, tedy národ, kmen. Dle principu etnocentrismu hodnotíme jiné kultury z vlastního (tedy opět kulturního) pohledu a popisujeme je zároveň svými vlastními pojmy. Srovnáváme způsob života, společnost a kulturu s jinými vzorci dle vzorců svých. Ty jsou v jedné z definic interkulturní psychologie popsány takto: „Kulturní vzorce – naučená a závazná schémata pro jednání ve standardních situacích, navenek vystupující v podobě obyčejů, mravů, zákonů a tabu“.¹⁹

V rámci tohoto hodnocení se ostatní kultury či národy mohou jevit jako vývojově opožděné nebo méněcenné, či dokonce jako pouhé napodobeniny té naší. Tento postoj tak může být vážnou překážkou k porozumění. Musíme se snažit pochopit kulturu zevnitř, jinak má náš soud velmi omezenou hodnotu.

Z pohledu antropologie však nemůžeme odpovědět na otázku, která společnost je lepší než jiná, a to především proto, že si takovou otázku sama antropologie ani neklade.

---

¹⁸ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1., s. 63

¹⁹ PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 47

Etnocentristický přístup se například v minulosti ukázal jako velmi problematický při pohledu na vytváření politiky vůči romské menšině v době komunistického Československa, kdy byla romská kultura nazírána vládou a dalšími orgány vládní moci právě přímo jako evolucionisticky zaostalá a stala se tak cílem asimilačních tlaků.

2.3.2 Kulturní relativismus

Kulturní relativismus²⁰ se dá pokládat za protiklad etnocentrismu. Jde o přístup vycházející z teze, že „jednotlivé kultury představují jedinečné a neopakovatelné sociokulturní systémy, které je možné popsat a pochopit v kontextu jejich vlastních hodnot, norem a idejí“,²¹ kultura je tedy ve své variabilitě jedinečný fenomén. Nebo ho můžeme například definovat tak, že „hodnoty a estetická kritéria jsou většinou pochopitelná, pokud jsou použita k posuzování vlastní kultury“.²² Jednotlivou kulturu tedy nemůžeme považovat za nadřazenou kultuře jiné.

Dále lze rozlišovat dva základní přístupy ke kulturnímu relativismu: první, tzv. umírněný – respektuje jedinečnost hodnot a norem společnosti, ale připouští možnost srovnávání kultur a stanovení obecných zákonitostí, a druhý, tzv. radikální, který možnost srovnání nepřipouští, přibližujíc se tak obsahu etnocentrismu.²³

Riziko kulturního relativismu můžeme shledat v jeho hraničení, neboť není jasné, kde začínají a končí limity přijatelnosti, neboť ty jsou v jednotlivých kulturách různé. Problém může nastat především ve chvíli, kdy bychom brali kulturní relativismus z našeho pohledu příliš dogmaticky. Mohli bychom pak principiálně vyloučit vlastní etický přístup – a museli přijmout jevy, jako jsou např. kanibalismus, kamenování, popravy apod., bez právě našeho kritického etického hodnocení.

Při zkoumání jiných kultur se tedy máme vyhnout přílišnému odmítání či naopak náklonosti k etnocentrismu či kulturnímu relativismu, protože bychom danou kulturu nemohli v podstatě pochopit nebo bychom ji mohli akceptovat příliš bezpodmínečně, tedy zároveň nedržet určitou míru pro nás odlišných platných a nepřekonatelných etických a morálních hodnot. Takový přístup je pro člověka možný, jak uvádí již výše citovaná Zdenka Sokolíčková:

---

²⁰ Poprvé formulován na začátku 20. století americkým antropologem německého původu Franzem Boasem

²¹ Antropologický slovník, heslo Relativismus, kulturní, dostupný online 29.9.2018 z <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/slovník.html>

²² MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2., s. 37

²³ Srov. Sociologická encyklopedie, dostupná online 14.11.2018 z https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Relativismus_kulturn%C3%AD

„Jinými slovy, to, že se člověk hlásí k určité kultuře, neznamená, že není schopen nadhledu, neovlivňují jej okolnosti bez souvislosti s jeho kulturní určeností a naplňuje bezezbytku všechny kulturní stereotypy“.²⁴

2.4 Etnikum

S tématem romské menšiny souvisí pojmy etnikum a etnicita. Jakkoliv jde o vztahy ve skupině nebo mezi skupinami a jejich považování se specificky rozdílnými od jiných, musíme zmínit, že v tomto kontextu je potřeba odlišovat etnicitu od pojmu sociální třída. Tyto skupiny totiž často zaujímají jiné pozice v sociální hierarchii dané společnosti.²⁵

Slovo etnikum pochází z řeckého slova ethnos, tedy národ, kmen. Pojem etnikum charakterizuje „stabilní seskupení lidí, které se vyznačuje jednotností některých reálných příznaků, odrážející se ve společenském vědomí (nejen těchto lidí samých, ale i jejich sousedů) jako jednota historických osudů v rámci jednotného sociálního organismu nebo v souvislosti s ním. Sjednocujícími a poznávacími rysy mohou být: jazyk, náboženství, rasa aj., avšak v demografické praxi je určujícím znakem etnické sebeuvědomění, formálně vyjadřované ve vlastním názvu a reálně objektivizované v sociálních poměrech, politických akcích, kulturních preferencích, v ideologických deklaracích atd.“²⁶ Ačkoliv k tomuto poznámka - termín rasa se většinou ve vědě již nepoužívá, neboť jak např. uvádí ve své rozsáhlé práci *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy* T.H. Eriksen: „... genetická variabilita uvnitř „rasové“ skupiny je v mnoha ohledech vyšší než systematická variabilita mezi skupinami navzájem“.²⁷

Lze tedy vyvodit, že jde o jistý druh vnímané lidské sounáležitosti. V kontextu romské etnicity například pozorovat její projev v životní praxi. Častou situací je, že setká-li se člen

---

²⁴ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1., s. 63

²⁵ Srov. ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7., s. 28-29

²⁶ Antropologický slovník, dostupný online 28.9.2018 z https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/pdf/antropologicky_slovník.pdf, s. 1123

²⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7., s. 23

konkrétního etnika, potažmo národa, s osobou, s kterou toto cítění má stejné, resp. obdobné²⁸, tuto sounáležitost projeví v chování.²⁹

Jan Průcha uvádí ještě terminologické rozlišení mezi etnikem a etnickou skupinou v českém a evropském kontextu – etnikum je výraz obvykle pro společenství rozvinuté na úroveň národa (uvádí příklad Čechů) a oproti tomu jsou společenství, která do úrovně národa nedospěla – zde jsou zmíněni právě Romové v České republice.³⁰

Jak uvádí Jan Průcha dále, „etnické vědomí jako psychický stav obsahuje jednak složku kognitivní, jednak složku emocionální“.³¹ Kognitivní složka tohoto vědomí se týká znalostí a názorů jednotlivců na různé atributy týkajícího se vlastního etnika, do určité míry může být sycen školní výukou nebo jinými zdroji, emocionální stránka etnického vědomí je méně přístupná objektivnímu pozorování, objevují se zde city, jakou jsou starosti, lítost či smutku v případě diskriminaci vlastního etnika. A platné je toto i opačně, tedy v případě jejich úspěchu.³²

Důležité je také zdůraznit, že „mezi kulturou a etnicitou žádný vzájemný vztah neexistuje, že kulturní rozdíly procházejí napříč etnickými hranicemi a že etnická identita je konstruována na základě sociálně ustavených představ o kulturních diferencích, nikoliv na základě diferencí skutečných“.³³

---

²⁸ Např. Evropan může projevovat sounáležitost s osobou jiného etnika či národa, pokud ji v tu chvíli chápe také právě jako Evropana. Zde platí, že tato sounáležitost bude více projevována ve chvíli, kdy dojde ke konfrontaci v prostředí, které je od evropského odlišné.

²⁹ Toto tvrzení není podloženo výzkumem či relevantní literaturou. Prožil jsem však mnoho situací, kdy se zcela neznámí Romové, kteří se potkali na různých místech při různých příležitostech, k sobě hlásili a proběhla sociální interakce. Obdobná je má zkušenost ze zahraničí, kde se toto děje i v kontextu např. stejného občanství.

³⁰ Srov. PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 51

³¹ PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 52

³² Srov. PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 52

³³ ERIKSEN, Thomas Hylland. Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2., s. 99

2.5 Národ z pohledu primordialistické a modernistické teorie

Na vznik a definici národa lze pohlížet z mnoha teorií a definic. Například ve slovníkovém pojetí jde o nejvyšší formu etnického společenství vzniklou na podkladě společného jazyka, kultury, ekonomiky, historického vývoje i psychického založení.³⁴ V této práci využijeme popis principů primordialistické a modernistické teorie.

„Národ je tedy velká pevná pospolitost, podložená sdílením obětí, které byly podstoupeny a které jsme ještě schopni podstoupit. Předpokládá minulost, nicméně hmatatelně ústí v přítomnost: se souhlasem, jasně vyjádřeným přáním pokračovat ve společném životě.“³⁵

2.5.1 Primordialismus

Primordialismus je jedna ze dvou dnes převažujících teorií o vzniku národa.³⁶ Ta předpokládá, že národ vždy existoval a tudíž i byl, ale není z počátku vnímán dostatečně, tak, aby byl obecně přijímán a prožíván jako jedna z primárních identit člověka. Národ se tedy musí „probudit“ a zvědomit v myšlení členů dané společnosti. Například v kontextu českého národa toto sebeuvědomování nejčastěji řadíme od konce 18. do začátku 19. století.³⁷

Primordialismus však velmi poznamenaly zkušenosti s 2. světovou válkou a nacismem. Naprostá většina badatelů se z těchto důvodů odvrátila od názoru, že národ je odvěkou kategorií, a také od rasových teorií pospolitostí krve. Nastala shoda, že národ nelze definovat pouze etnickými rysy (jazykem a kulturou), národ je v rostoucí míře uznáván, pokud je možno doložit, že si jeho příslušníci jsou více či méně vědomi své sounáležitosti a považují ji za hodnotu, tj. vzniká subjektivní předpoklad, projev či dokonce podmínka pro existenci národa.³⁸ Toto je také důsledek toho, jak velké zneužití se v souvislosti s národem a nacionalismem pojí – jde totiž o velmi citově silné prožívání, s čímž např. političtí lídři často pracují a využívají tak emoce, jako například strach, k posílení své moci. Častým modelem je pověstné „dostatečně

---

³⁴ Srov. Antropologický slovník, heslo Národ, moderní, dostupný online 29.9.2018 z <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/slovník.html>

³⁵ Ernest Renan v HROCH, Miroslav, ed. Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. Přeložil Alena BAKEŠOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 29. sv. ISBN 80-86429-20-2., s. 34

³⁶ Termín primordialismus poprvé použil v roce 1973 americký antropolog Clifford Geertz.

³⁷ Srov. viz vyjádření historika profesora Milan Hlavačka z Historického ústavu Akademie věd ČR, dostupné online 8.11.2018 z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1131277-zrod-naroda>

³⁸ Srov. HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0., s. 21

vystrašit“, vzbudit tím především právě emoce a poté nabídnout snadné, ač jakkoliv v praxi problematicky realizovatelné, řešení. Tento manipulativní princip je v posledních letech vidět na trendu tzv. populistických stran napříč celou Evropou, Českou republiku nevyjímaje.

2.5.2 Modernismus

Jako druhou teorii uvádíme modernismus, tedy konstruktivistickou teorii, která dokládá, že pomocí agitace, mobility, vytvoření nové ideologie apod. můžeme do roviny národa posunout jakékoli etnikum.³⁹

V souvislosti s tématem romské etnicity na tuto teorii modernismu lze nahlížet jako na osvobozující od etnocentrismu⁴⁰, staví úroveň kultur na rovnocenné entity, zdůrazňuje oproti společnému jazyku a předků podíl člověka a kultury.⁴¹ Rovnocennost kultur také zcela uznává teoretický princip kulturní plurality, odkazující na teorii kulturního relativismu. Teorie kulturní plurality uznává, že jednotlivé společenství mají své specifické kultury, které považuje, jak je uvedeno výše, za zcela rovnocenné.⁴²

Ernest Renan k tématu, co je národ, uvádí, že „Národ je tedy velká pevná pospolitost, podložená sdílením obětí, které byly podstoupeny a které jsme ještě schopni podstoupit. Předpokládá minulost, nicméně hmatatelně ústí v přítomnost: se souhlasem, jasně vyjádřeným přáním pokračovat ve společném životě“.⁴³

2.6 Nacionalismus⁴⁴

V souvislosti s národem se pojí nacionalismus, který je nejen pouhou politickou doktrínou, ale i stavem mysli a souvisí i s pocity. Zároveň nemá žádný původ v lidské psychice,

---

³⁹ Srov. viz vyjádření historika profesora Milan Hlavačka z Historického ústavu Akademie věd ČR, dostupné online 8.11.2018 z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1131277-zrod-naroda>

⁴⁰ O úskalí etnocentrismu viz část této práce věnující se etnocentrickému přístupu ke kultuře

⁴¹ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 37-38

⁴² Srov. PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5., s. 46

⁴³ Ernest Renan v HROCH, Miroslav, ed. Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. Přeložil Alena BAKEŠOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 29. sv. ISBN 80-86429-20-2., s. 34

⁴⁴ Srov. této kapitoly viz GELLNER, Ernest André. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3., s. 21-46

naopak souvisí se státem a s kulturou. Neznamená to, že v těchto podmínkách musí nacionalismus nutně vzniknout, jelikož existovaly státy, jehož hranice byly širší než jeden národ s jednou kulturou, tedy bylo zde více národů a kultur, a naopak menších, než byly národy - například samostatné městské státy na širším území jednoho národa a kultury. Z tohoto pohledu, jak konstatuje francouzský historik Ernest Renan, nelze starověké městské státy, jako byly například Athény nebo Sparta, i přes velký patriotismus považovat za národy, nalézají se na relativně omezeném území.⁴⁵

Nejdříve je nacionalismus jako politická ideologie a tato vede ke vzniku národa. Zároveň jsou tu dvě charakteristiky, dva základní prvky, ze kterých se skládá všechn sociální život – kultura a organizace, tedy konkrétně sociální organizace společnosti. Z pohledu nacionalismu je pak důležité, aby součástí této organizace byli všichni členové dané kultury. Tento princip je mimochodem i cílem extrémních nacionalistů, kteří popírají právo nezúčastnit se a tím se dostávají některé skupiny na okraj společnosti. Jde tak o posílení vlastní identity a příslušnosti na principu my a oni, tedy zdůrazňování stejného oproti rozdílnému, což je pro vnímání vlastní identity vždy posilující faktor.

Nacionalistická představa státu je stát jako univerza, z čehož můžeme nabýt dojmu, že tedy i nacionalismus je tímto již dopředu dán. Není to tak, neboť argument, že lidé stejné kultury přirozeně chtějí žít spolu bez toho, aby jim vládl někdo cizí, není platný. V minulosti, tedy před vznikem států v 19. století, totiž nenajdeme existenci nacionalismu v dnešním slova smyslu.

Proto nacionalisté operují s již výše v textu uvedenou primordialistickou tezí, že národ tu byl, ale pouze spal.⁴⁶ Následně se tedy mluví o spánku nacionalismu, národním probuzení, procitnutí, o potlačování vlastního uvědomění cizí kulturou, cizinci. Toto následně poskytuje legitimitu k obraně - vypuzování cizinců, snahou o nepropustné hraničení s jinou kulturou, jakkoliv je to v praxi nemožné, neboť kultury se prostupují a ovlivňují vzájemně.

Z pohledu dějin lidstva E. A. Gellner tvrdí, že v lovecko-sběračské společnosti nebyl nacionalismus možný – nebyly zde podmínky ke vzniku státu, jako jsou např. písemná kultura, formalizované vzdělání, způsob vládnutí. V zemědělských společnostech byla již situace jiná. Existovala dělba práce a složitější sociální organizace (jak bylo již výše zmíněno, je to jedna ze dvou podmínek vzniku nacionalismu), existovalo písmo. Nacionalismus však ani zde nepronikl nějak významně do života společnosti. Tato společnost totiž naráží na omezenou možnost

---

⁴⁵ Srov. Ernest Renan v HROCH, Miroslav, ed. Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. Přeložila Alena BAKEŠOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 29. sv. ISBN 80-86429-20-2., s. 25

⁴⁶ Viz kapitola Primordialismus

výroby, musí se neustále hledat rovnováha mezi úrodou a počtem obyvatel, je zde omezená kapacita i z důvodů technologií apod. Vysoká nadprodukce zase může být nebezpečím v podobě vyšších daní nebo nájezdu zlodějů či dobyvatelů. Proto je cílem členů společnosti spíše utvrdit či zlepšit své vlastní postavení (a tedy přístup k produktům), nežli spojovat národ do jednoho celku. Tato společnost je také silně hierarchická, což také nacionalismu nenahrává, chybí zde totiž anonymní členové, sociální status byl již dopředu vyjádřen příslušností ke stavu. Jsou tu větší či menší politické jednotky než hranice samotné kultury. Více než o národ zde jde o zdroje – protivníci pocházejí často ze stejného kulturního prostředí.⁴⁷

3. Pohled na Romy jako na jednu či více skupin

Většinové společnosti se často jeví Romové jako jedna homogenní skupina. Existuje přesvědčení většiny Čechů, že dokáže fyzicky odlišit Roma od ostatních lidí.⁴⁸ Často tedy vnímáme dvě homogenní etnické skupiny Romů a Čechů, i když nejde o pokrevně homogenní skupiny.⁴⁹ Ve skutečnosti samozřejmě nejde o jednu skupinu, ale o skupin více. Na jejich dělení můžeme pohlížet různě.

3.1.1 Možnosti dělení

Dalo by se použít například dělení dle způsobu obživy (řemesla), dle dodržování tradičních hodnot (dělení na tzv. čisté Romy – „žuže“ a nečisté – „degeša“, tj. dle principu, zda praktikují například „správné“ rituály v rodinném životě, hygieně, práci atd.), dialektu, míry bohatství apod. Otázka míry bohatství, majetku, může být však navenek zavádějící, neboť je časté, že ženy i muži nosí na veřejnosti drahé šperky (téměř výlučně zlaté) a to ve velké míře, často však jde o jediný cenný dědičný rodinný majetek, který mají.

V běžném sociálním životě Romů můžeme běžně rozlišovat další kategorizaci:

- dle původu: Slovenští (také označovaných jako „východňáre“), Olaši, Maďarští, Sinti..

---

⁴⁷ Srov. GELLNER, Ernest André. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3., s. 29-40

⁴⁸ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 47

⁴⁹ Srov. BURDA, František. O násilí v kultuře: girardovské reflexe. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-01-6., kapitola Margo Romale, s. 86

- dle lokality: často používáno např. na východě Slovenska - Michalovce, Kráľovce, Varhaňovce..
- dle rodu: Demeterovci, Červeňakovci, Slepčíkovci, Balážovci, Lavičkovci..

3.1.2 Stručná charakteristika jednotlivých skupin

V této kapitole můžeme použít mnoho dostupných zdrojů, ve kterých panuje celkem jasná shoda.⁵⁰ Jako příklad uvádím v tomto bodě dělení dle sociální antropoložky a socioložky Ireny Kašparové.⁵¹ Ta v publikaci *Politika romství – romská politika* uvádí tyto skupiny:

Moravští Romové

Původní Romové usídlení před druhou světovou válkou na území Moravy, považováni za nejvíce integrované do většinové společnosti. Po druhé světové válce především kvůli holokaustu čítala tato skupina pouhých několik set přeživších.

Olašští Romové

Nejvíce uzavřená společnost, o vnitřním životě této skupiny existuje málo zdrojů, nejpočetnější skupina pochází z území dnešního Rumunska. Do Čech přišli později než ostatní Romové. Až do roku 1959, než vyšel v platnost zákon č. 74/58 Sb. Zákon o trvalém usídlení kočovných osob, většina z nich ještě stále kočovala.

Skupina Romů Sinti

Potomci německých Romů, žili především v českém pohraničí a v Praze. Sami sebe nepovažují tolik za Romy – cítí se společností sociálně výše, obdobně můžeme toto pozorovat i u moravských Romů. Mají odlišnější kulturu než skupiny pocházející z Balkánu.

---

⁵⁰ Pro příklad můžeme uvést tyto publikace: NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4.; KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2.; ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. Menšiny a migrantí v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.; NEČAS, Ctibor. Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech. 2., přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1747-9.

⁵¹ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 25-30.

Slovenští Romové

Nejvíce početná skupina v České republice.⁵² Jak napovídá název, pochází ze Slovenska, především z jeho východní části. Do Čech byli tito Romové v první fázi během 50. let sestěhováni v rámci tzv. sociálního inženýrství komunistické strany, zahrnující bourání a likvidaci původních romských osad, neboť ty byly mj. považovány za projev chudoby, která v socialistické společnosti, směřující ideologicky k rovnosti a blahobytu všech, neměla místo. Současně tak vznikla i levná nekvalifikovaná pracovní síla, kterou lze takto nuceně (současně za slib výdělků a nových bytů) přemístit do oblastí, kde se nákladně budovala nová opora socialismu – podniky těžkého průmyslu, chemické výroby apod. (často sever Čech, vysídlená sudetská oblast). Vln sestěhování bylo za období komunismu několik.

Maďarští Romové

Odlišují se především jazykem, jsou však způsobem života na obdobné úrovni, jakou jsou Romové slovenští.⁵³

4. Národ či etnikum?

Jak je také uvedeno v předchozí kapitole, Romové nejsou jednotnou homogenní skupinou. Můžeme na Romy pohlížet jako na etnikum, ale také jako na národ. Dle mých zkušeností na sebe navenek Romové oficiálně pohlížejí spíše opravdu jako na národ. Do konfliktu s preferováním národního statusu se můžeme dostat ale například tím, že romská kultura byla, alespoň v počátcích či většinově, zkoumána a dokládána neromskými autory. Nevyhneme se tak myšlence, zda tedy nejde spíše o konstrukt většinové společnosti, která tak vytvořila propojující dějinnou linku jednoho romského národa (viz postoj známých plzeňských sociálních antropologů Tomáše Hirta a Marka Jakoubka⁵⁴ – někdy také označovaných za radikální zastánce pohledu odmítajícího jednotný společný původ a romskou etnicitu považují

---

⁵² I z tohoto důvodu tato práce zahrnuje poznatky v naprosté většině z prací, které se týkají skupiny tzv. Slovenských Romů v České republice, resp. v bývalém Československu

⁵³ Srov. ROUS, Jiří. Romové - vhléd do problému. Brno: Kabinet MV ve spolupráci s Katedrou sociální pedagogiky, 2003. ISBN 80-86633-03-9., s. 15

⁵⁴ Viz např. publikace textů JAKOUBEK, Marek, ed. Cikáni a etnicita. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-105-5.

za sociální konstrukt⁵⁵). Naopak ale lingvistické studie ukazují, že jazyk byl původně stejný, tedy společný, a teprve později došlo ke kulturní divergenci uvnitř jedné skupiny.⁵⁶ V současné době se různé dialekty romštiny od sebe liší asi jako čeština, polština, srbochorvatština.⁵⁷

Ze samotných aktivit a prohlášení Romů se můžeme klonit k tezi, že se tedy za národ považují (časté společné označení je Roma, tedy Romové). Odkázat můžeme například na text Deklarace romského národa, kterému se věnuje samostatná kapitola v dalších částech práce. Oproti tomu však není zcela kompatibilní konkrétní vztah ve skupině Romů, a to především vzhledem ke specifickému postavení Olašských Romů, kteří tvoří spíše uzavřenou společnost a která spojování s ostatními skupinami odmítá. Opět mohu přidat osobní zkušenost. Vzhledem ke studiu tohoto tématu jsem se otázel na obdobnou otázku skupiny několika Romů – neolachů, tedy zda se považují za jeden romský národ i včetně Olašských Romů. Závěr byl spíše ten, že nepovažují. Byl znát odstup a distanc od této skupiny.⁵⁸

Další otázkou může být vnímání samotné identity z pohledu jedince. Zda se cítí součástí romského národa a tím i preferuje nacionalistické tendence, či se spíše identifikuje s nejbližší komunitou a širokou rodinou.

S další variabilitou přístupu k identitě se můžeme setkat u případů tzv. „bílých“ Romů, jenž jsou považováni za ty, kteří opustili souznění s romskou kulturou a přešli více do kultury většinové. Jde často o sociálně-hierarchicky výše postavené jedince či rodiny, kteří nechtějí být příliš spojováni s romstvem, resp. s jeho společensky stigmatizujícími částmi. Tito však ztrácejí své postavení v samotné romské společnosti jako ti, kteří ji dobrovolně opustili a tím se jí více či méně zřekli. Záměrně zde také uvádím formulaci o přechodu z větší části do jiné kultury, neboť naprosté opuštění kulturních zvyků či vytěsnění není možné, spíše se jedná o využívání situačních identit, jde tedy o variabilitu v tom, jakou osobní preferenci identity vložíme do konkrétní situace.

---

⁵⁵ Srov. Komentář: Romové, etnicita a radikální konstruktivisté, dostupné online 3.9.2018 z http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=115

⁵⁶ Srov. Komentář: Romové, etnicita a radikální konstruktivisté, dostupné online 3.9.2018 z http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=115

⁵⁷ Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, Milena, Anna ŽIGOVÁ a Hana ŠEBKOVÁ. Romsko-český a česko-romský kapesní slovník. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. Kapesní slovníky (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-21768-0., s. 5

⁵⁸ Zde opět upozorňuji, že jde o osobní zkušenost, nicméně se na odpovědi shodlo šest osob (Romů).

5. Politika jako sociální aktivita

Význam slova politika se nejčastěji uvádí jako správa věcí veřejných, případně se vysvětluje původem slova přejatého z řečtiny – polis⁵⁹, tedy myšleno jako obec nebo městský stát. V širokém slova smyslu ji můžeme definovat například také jako veřejnou aktivitu sloužící k usmiřování rozdílných zájmů, jež garantuje rozumnou a přijímanou stabilitu a pořádek. V naší občanské společnosti, myšleno v prostředí České republiky, se setkáváme s mnoha druhy politik. Pro příklad můžeme uvést politiku v oblasti lidských práv, hospodářství, školství, grantovou – dotační, integrační, imigrační, vůči národnostním a etnickým menšinám apod. Také rozlišujeme politiky z pohledu nejen obsahu, ale i svým přímým dopadem, resp. primární působností na různé úrovně organizačního členění. Zde pak lze mluvit např. o politice evropské, národní, krajské, obecní.

Z pohledu historického spadá politické myšlení svým vznikem až do starověkých říší Egypta, Babylonu, Indie a Číny, většina pramenů v tomto ohledu zmiňuje především filosofy pozdějšího antického Řecka Platóna a Aristotela.⁶⁰ Právě ze slova polis, tedy Platonova centrálního pojmu pro stát, vzniklo slovo politika.⁶¹ Pro Aristotela je člověk zoon politikon, tedy živá bytost společenská (politická)⁶², nebo také přirozeně politickou (homo politicus)⁶³.

5.1 Tři dimenze politiky – polity, politics, policy

Jak uvádí Pavla Dočekalová⁶⁴, v chápání českého slova politika lze navázat na další pojmy s ním spojených, tj. *polity*, *politics* a *policy*. Jde o přijímaný pohled na obsah politiky jako takové, na její tzv. trojdimenzionální pojetí vycházejícího z jazyka anglického. Toto rozdělení považuji za užitečné zmínit, neboť jak bude dále v textu této práce uvedeno na

---

⁵⁹ Srov. ADAMOVÁ, Karolina a Ladislav KRÍŽKOVSKÝ. Politologie. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1., s. 9

⁶⁰ Srov. ADAMOVÁ, Karolina a Ladislav KRÍŽKOVSKÝ. Politologie. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1., s. 10

⁶¹ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. Malé dějiny filosofie. Vyd. 8., V KNA 2. Přeložil Miroslav PETŘÍČEK, přeložil Petr REZEK, přeložil Karel ŠPRUNK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-206-0., s. 125

⁶² Srov. STÖRIG, Hans Joachim. Malé dějiny filosofie. Vyd. 8., V KNA 2. Přeložil Miroslav PETŘÍČEK, přeložil Petr REZEK, přeložil Karel ŠPRUNK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-206-0., s. 140

⁶³ Srov. BALANDIER, Georges. Politická antropologie. Přeložil Ladislav ŠERÝ. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019-90-X., s. 19

⁶⁴ Srov. DOČEKALOVÁ, Pavla, Kamil ŠVEC a Jaroslav DANEŠ. Úvod do politikologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4., s. 57-59

příkladech z praxe, určitá politická opatření či aktivity vůči národnostním menšinám či etniku mají různé dopady pro život ve společnosti, i dle toho, do jaké z těchto kategorií spadají.

První dimenze, tedy *polity*, nám poskytuje politické prostředí, ve kterém společnost funguje – jedná se o nastavení institucionální, o zastřešující politický řád. Jde především o ústavní systém, zákony, ústavní zvyklosti, organizační a funkční složení parlamentu, vlády, nadnárodních organizací apod.

V dalším rozměru, tj. *politics*, jde o proces, při kterém se jednotliví aktéři, tj. zájmové skupiny, státy, strany, spolky, neziskové organizace apod. střetávají a formují tak dohody, tedy konkrétní výsledky, které jsou již obsahem pojmu *policy*.⁶⁵

V publikaci *Politologie* najdeme obdobné dělení (mimo dalších) dle německého vědce Ulricha von Alemanna na tři rozměry existence obsahu politiky – institucionální rozměr, procesuální rozměr politiky a normativní obsahová dimenze.⁶⁶

Taktéž Georges Balandier, francouzský zástupce politické antropologie, upozorňuje na širší obsah slova politika v tomto pojetí a zároveň na rizika jeho nepochopení. Ten ke třem dimenzím, kam počítá jednotlivé způsoby organizace vlády nad lidskými společenstvími, jednotlivé typy činností, které se podílí na řízení obecných záležitostí a ke strategiím, jež jsou důsledkem soupeření mezi jednotlivými skupinami, ještě část čtvrtou. Tou jsou politické znalosti, na základě kterých budeme brát v úvahu i to, jakým způsobem se politická praxe vymezuje - na základě způsobů prostorové organizace, funkcí (myšleno ve funkcionalistickém principu), na základě možných způsobů politického jednání, na základě formálních vlastností (každá podřízenost není nutně politická, existuje více ovlivňujících řádů, např. rodinné vazby) a výměny statků. Do této poslední kategorie lze zahrnout některá politicko-ekonomická privilegia, jako jsou právo obchodovat či vybírat desátky, řízená výměna pevně určených statků je „jistou formou politické organizace“ - konkrétně je zde uveden příklad koloběhu symbolických předmětů zvaný kula na Trobriantských ostrovech jako projev individuálních zájmů, neboť kmeny, které jsou považovány za nadřazené, obchodují v koloběhu nejaktivněji.⁶⁷

---

⁶⁵ Srov. DOČEKALOVÁ, Pavla, Kamil ŠVEC a Jaroslav DANĚŠ. Úvod do politologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4. s. 58-59

⁶⁶ Srov. ADAMOVÁ, Karolína a Ladislav KRÍŽKOVSKÝ. Politologie. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1., s. 20

⁶⁷ Srov. BALANDIER, Georges. Politická antropologie. Přeložil Ladislav ŠERÝ. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019-90-X., s. 50-61

Na (nejen) romskou menšinu tak samozřejmě dopadají, jak bylo uvedeno výše, všechny tyto dimenze politiky. Pro příklad lze uvést na úrovni polity Listinu základních práv a svobod jako součást Ústavy České republiky⁶⁸, na úrovni politics jsou zástupci romské menšiny členy Rady vlády pro národnostní menšiny⁶⁹ nebo Podvýboru pro národnostní menšiny⁷⁰, přímým výstupem politických aktivit Romů je např. jejich uznání jako národnostní menšiny v Zákoně o právech příslušníků národnostních menšin č. 273/2001⁷¹, resp. ta byla uznána již roku 1991, ale česká definice národnostní menšiny je přesně ukotvena až v tomto zákoně (což některé země, jako např. Francie nebo Holandsko, nedefinují, oficiálně, resp. z pohledu zákona, národnostní menšiny nemají).

Jak uvádí k tomuto známý romský aktivista Karel Holomek: „V rámci práce na nové Ústavě bylo dosaženo toho, že se i Romové se stali plnohodnotnou národnostní menšinou. Tento status Romů se objevuje v Ústavě poprvé a jistě představuje historický mezník. Zásluha Romů v parlamentu v této věci je nepopíratelná“.⁷²

Pokud budeme v tomto kontextu pokračovat, můžeme jako další úspěch, opět podle Karla Holomka, uvést založení Meziresortní komise pro záležitosti Romské komunity (prvním předsedou ministr bez portfeje Vladimír Mlynář a výkonná místopředsedkyně Romka Monika Horáková, později poslankyně za Unii svobody), a to jako reakci na mj. emigraci Romů do Kanady, Austrálie, Nový Zéland, později Anglie.⁷³

Přínosy tohoto kroku dle Holomka byly především tyto:⁷⁴

1. jmenování romských poradců jako koncepčních pracovníků okresních úřadů (uvádí, že v roce 2000, kdy text vznikl, je ale jen 1/3 poradců skutečně romského původu a navíc jsou to zaměstnanci sociálního odboru, namísto v přímé podřízenosti starostů, realizujících integrační zásady soužití s Romy. Existuje také nepochopení funkce – ideálně to má být ne jen

---

⁶⁸ Ústava České republiky, dostupná online, 12.11.2018 z <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

⁶⁹ Rada vlády pro národnostní menšiny, dostupné online, 12.11.2018 z <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

⁷⁰ Petiční výbor Podvýbor pro národnostní menšiny, dostupné online, 12.11.2018 z <http://www.psp.cz/sqw/fsnem.sqw?id=913&o=5>

⁷¹ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, dostupné online, 12.11.2018 z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

⁷² Černá, Milena. Černobílý život. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6., s. 158

⁷³ Jako jeden z impulsů této migrace je uváděna známá reportáž TV Nova z roku 1997, která téměř idylicky vykresluje život romských žadatelů o azyl v Kanadě

⁷⁴ Srov. Černá, Milena. Černobílý život. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6., s. 165, obdobně také srov. v Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 307

prodloužená ruka státu pro řešení pouze kriminálních a sociálních potíží, ale tvůrčím iniciátorem, který se podílí na koncepci politiky státu vůči romské menšině).

2. nastartování procesu přijímání Romů k policii.

Mezi další důležité dokumenty můžeme zařadit Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin (od roku 1998) a Evropskou Chartu regionálních či menšinových jazyků (od roku 2007).⁷⁵

Pro úplnost ještě dodejme, že kromě romské menšiny jsou v českém zákoně uznány ještě menšiny běloruská, bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, slovenská, srbská, rusínská, ruská, řecká, ukrajinská a vietnamská.⁷⁶

---

⁷⁵ Mezinárodní dokumenty, Vláda ČR, dostupné online, 12.11.2018 z <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/>

⁷⁶ Řazení je abecední

6. Vybrané politické aktivity

V této kapitole se věnujeme již konkrétním politickým aktivitám, jejich výsledkům a interpretaci vybraných dopadů. Nejprve je poskytnut stručný přehled postavení romské menšiny v době komunistického Československa, kde se vycházelo specificky z asimilačního úsilí vládnoucí strany, směřovalo se tedy k co nejširšímu začlenění Romů do většinové společnosti bez toho, aby byla jejich kultura akceptována a podporována k uchování. Jedná se o aktivitu především ze strany státu, ne samotných Romů. Také zmíníme téma tzv. elit, abychom se pokusili poukázat na to, koho za ně společnost považuje a jak jsou tyto společnosti vnímány. Dále se budeme věnovat konkrétním romským politickým stranám a hnutím a poukážeme na jejich činnost. Tyto aktivity se již dějí převážně v 90. letech 20. století a popis těchto událostí je především doložením toho, že změnou v přístupu a společenské atmosféry se rozvíjí i vzájemný dialog, spolupráce a uznání.

6.1 Romská menšina v období komunistického Československa

Pokud jde o dobu komunistického Československa, de jure zde romská menšina nebyla akceptována, tedy uznána.⁷⁷ A pokud bylo toto téma diskutováno, bylo zdůrazňováno postavení na úrovni etnické, nikoliv národnostní menšiny.⁷⁸ Nicméně je paradoxem, že se vláda romskou menšinu zároveň silně snažila integrovat, resp. asimilovat do společnosti, čímž s její existencí naopak plánovaně pracovala a tedy o jejím postavení a problémech tedy samozřejmě věděla.⁷⁹ V tomto kontextu dodejme, že v tehdejší ČSSR se nesla část vědeckých prací v evolucionistickém duchu – romská kultura se jevila jako zaostalá. Na romskou kulturu zde tedy bylo pohlíženo jako na historické a kulturní zpoždění místo přístupu uznání a respektování jinakosti. Tento fakt je sice vědecky překonán, ale zůstává ve společnosti zakořeněn.⁸⁰ Vláda tak v duchu pokrokové ideologie socialismu, resp. komunismu nechtěla podporovat kroky, které by romskou kulturu zachovaly, ale naopak, jelikož s romskou kulturou byla ve většině

---

⁷⁷ V roce 1968 byly vládou deklarovány tyto národnostní menšiny: maďarská, německá, polská, ukrajinská. Srov. NEČAS, Ctibor. Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 8070677694., s. 83

⁷⁸ Srov. dokument Informace o Chartě 77 č. 15, prosinec 1978, dostupné online 30.9.2018 z https://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1978/INFOCH_15_1978.pdf, s. 3

⁷⁹ Jedním z opatření byl např. Zákon č. 74/58 o trvalém usídlení kočujících osob z roku 1958

⁸⁰ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 47

případů, především pak např. ve slovenských osadách, spojena také kultura chudoby, což nebylo v souladu s ideálem socialistické společnosti.

Podrobněji se o situaci Romů v Československu vyjádřili v prosinci roku 1978 tehdejší mluvčí Charty 77 Václav Havel a dr. Ladislav Hejdránek. Píší o značném nekonceptním a protiprávním jednání státních institucí vůči romské menšině. A to například tím, že se u odhadu počtu Romů v republice vláda klonila k té nejnižší hodnotě, což ale vedlo ke zkreslování dalších statistických údajů jako u kriminality či hmotné bídy, a to tedy logicky v neprospěch Romů. Také Zákon č. 74/58 Sb. o trvalém usídlení kočovných osob byl značně problematický. Do tzv. soupisu se dostávali Romové i na základě pouhého jednostranného rozhodnutí státních úřadů, resp. určené komise, kvůli kontrole dokladů totožnosti během vycestování mimo své bydliště uvedené v občanském průkazu apod. Následkem přítomnosti na soupisu bylo značně problematické odstěhovat se, odejet na delší dobu třeba jen na návštěvu k příbuzným či změnit zaměstnání. Toto omezení svobodného pohybu na základě příslušnosti k etniku jde jednoznačně proti základním lidským právům. Paradoxně zároveň existovala státem organizovaná pracovní migrace, v rámci které docházelo v přesunům práce schopných jedinců do průmyslových oblastí, které vyžadovali velké množství nekvalifikované pracovní síly. Což byl i důsledek technické zaostalosti, u které autoři dopředu předpokládali, že ve chvíli, kdy ta bude odstraněna, dopad na tyto Romy jako nekvalifikovanou pracovní sílu bude existenčně těžký. Byl to také princip tzv. řešení problému romské menšiny – tím, že minoritu absolutně asimilujeme, přestane problém existovat. Dodejme, že tyto plány narazily v praxi na překážky, jako byl nedostatek volných bytů pro přesunuté či na organizační a finanční náročnost. Na tyto a další problémy a porušování lidských práv autoři textu tedy poukazovali a jeho součástí je také přesvědčení, že právě bez zapojení samotných Romů s přiznáním a dodržováním jejich práv jako u ostatních není řešení této otázky možné.⁸¹ Zde lze tedy vyvodit výzvu k nutnému společnému dialogu a respektu.

Jak uvádí Ctibor Nečas, k tématu respektování romské kultury a upozornění na problematiku asimilace se v době komunistického Československa v roce 1950 vyjádřil také Svaz československých autorů, který uspořádal setkání se zástupci různých resortů vč. zástupců Romů. Byl vyjádřen nesouhlas s čistou asimilací Romů a naopak bylo navrhováno více opatření, jako byla např. podpora rozvoje jazyka, v rámci Orientálního ústavu ČSAV se schválil vznik romistické sekce, zazněl návrh uspořádat konferenci, která by objasnila etnickou

---

⁸¹ Srov. dokument Informace o Chartě 77 č. 15, prosinec 1978, dostupné online 30.9.2018 z https://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1978/INFOCH_15_1978.pdf, s. 1-10

klasifikaci Romů. Aktivity však narážely na odpor Ministerstva vnitra, které popíralo etnickou identitu Romů. Bylo tak dosaženo pouze dílčích výsledků ve školství a kulturně výchovné práci. V oblasti školství šlo o vznik „cikánské internátní školy“ nejdříve v šumavském Květušíně a později se sídlem v Dobré vodě.⁸² V roce 1952 „Ministerstvo informací a osvěty uspořádalo celostátní konferenci o kulturně výchovné práci mezi romským obyvatelstvem, na níž se jednalo o řešení problematiky buď z hlediska národně uvědomovacího procesu Romů, nebo z převažujícího zřetele asimilačního splývání menšiny s většinou“.⁸³

Tentýž autor k výše zmíněnému Zákonu č. 74/58 Sb. o trvalém usídlení kočovných osob uvádí: „Zákon a jeho prováděcí směrnice byly v rozporu s ústavou, neboť porušovaly občanská práva značné části Romů: bránili jim ve svobodném pohybu a jednorázově násilným postupem nutili k usazování“.⁸⁴

Také z tohoto důvodu dle většiny autorů vzniklo mnoho problémů, které se ve spojitosti s romskou menšinou projevují dodnes. Jedná se například o koncentraci romských rodin v lokalitách, kde jsou často ekonomicky a sociálně vyloučeny, s tímto související kultura chudoby, rozbití tradičních hodnot jakou je například rodinná sounáležitost, časté umístování dětí do ústavní péče apod. Takovýchto míst bylo v roce 2015 v tzv. Gabalově zprávě, tedy Analýze sociálně vyloučených lokalit v ČR, uvedeno přes 600, což je mimochodem téměř jednou tolik, než kolik jich bylo v roce 2006. V těchto lokalitách nežijí pouze Romové, ale pouze v ¼ lokalit tvoří většinu obyvatel.⁸⁵ Jedná se tedy o podstatnou část z celkového počtu.

Jako další příklad negativního dopadu legislativy na romskou menšinu můžeme uvést Zákon č. 40/1993 Sb. České národní rady o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ke kterému např. již citovaný Karel Holomek uvádí, že „ačkoliv se v něm slovo Rom neobjevilo, byl namířen zejména proti Romům. Spadli totiž často do občanství slovenského a potíž byla poté právě v tom, že při požádání o české občanství museli prokázat pětiletou beztrestnost. Související byly i další přímé dopady tohoto stavu: dočasné vyřazení ze sociální podpory, praktická nemožnost účasti ve volbách a obrovská administrativní a finanční zátěž při

---

⁸² Srov. NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 4., doplněné vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 8070679522., s. 100

⁸³ NEČAS, Ctibor. Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 8070677694., s. 78

⁸⁴ NEČAS, Ctibor. Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 8070677694., s. 102

⁸⁵ Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, GAC spol. s.r.o., 2015, dostupné 25.9.2018 z https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_gac.pdf

pokusech získat české občanství“.⁸⁶ Obdobně se vyjadřuje také později, dodává, že šlo dokonce o záměr řady poslanců zbavit se nepohodlných občanů. A dále, že k tomuto zákonu nebyl osloven o názor nikdo z tehdejší romské reprezentace.⁸⁷

6.2 Romské politické elity

Na této začátku kapitoly poskytneme stručný a jednoduchý rozbor knihy *Roma rising: Romské obrození*⁸⁸ amerického autora C. H. Wyatta mapujícího romské úspěšné romské osobnosti v České republice z roku 2005. Jedná se tedy o zdroj, který nám může ukázat, kdo je takto vnímán. Zaměříme se na některá konkrétní jména, ale zdůrazníme také profesní zařazení, abychom zjistili, nakolik jsou zde zastoupeni politicky aktivní Romové.

V publikaci jsou mezi sty romskými osobnostmi zastoupeny různé profese takto (ať už současných či původních u těch, kteří jsou již ve starobním důchodu, řazeno dle počtu od nevyššího):

Oblast sociální práce, kurátorství, romští poradci, pracovník v neziskové organizaci 26, Podnikatel 17, Ostatní 14, Student nebo studující při povolání 13, Novinář, publicista 12, Umělec 9, Učitel či asistent učitele 8, Politik 5, Právník 3, Člen armády, policie 3, Duchovní 2, Lékař 2.

V kategorii ostatní jsou zařazeny pozice, jako jsou například kurátor sbírky v Muzeu romské kultury, sběratel, zdravotní sestra, mediální poradce a další. Taktéž jsou zde některé osoby uvedeny ve více kategoriích zároveň, neboť vykonávají či vykonávali více profesí, ve kterých jsou či byli úspěšní. Výjimku tvoří také zařazení vzdělávací instituce, dnes již neexistující kolínské Romské střední sociální školy.

Mezi politicky aktivní Romy jich zde můžeme s jistotou zařadit tedy pět (ve zmiňovaném roce 2005):

Rudolf Zajda (s. 56-57) – poslanec Mezinárodní romské unie, JUDr. Emil Ščuka (s. 98-99) – prezident Mezinárodní romské unie, ředitel Romské střední sociální školy v Kolíně, Miroslav Karika (s. 124-125) – předseda Romské občanské iniciativy ČR, podnikatel, PhDr. Petr Tulia

---

⁸⁶ Srov. Karel Holomek v ČERNÁ, Milena. Černobílý život. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6., s. 159

⁸⁷ Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 305

⁸⁸ WYATT, Chad Evans. Roma rising: Romské obrození. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-693-9

(s. 150-151) – předseda Demokratické aliance Romů, podnikatel, Milan Horvát (s. 178-179) – v roce 2006 zvolen za ODS do zastupitelstva města Lysá nad Labem⁸⁹, podnikatel.

Tuto jednoduchou statistiku uvádím jako možný zdroj srovnání, nakolik jsou romští politici vnímáni jako ti, kteří mají být mezi přední osobnosti Romů zařazeni. V publikaci není uvedeno, zda byli tito zástupci nominováni a vybráni pro svou politickou či jinou práci. Na otázku v kategorii Životní a pracovní úspěchy v tomto kontextu však odpovídají jen Rudolf Zajda a Milan Horvát.

Rudolf Zajda: „Prošel jsem volbou kongresu internacionál Romani union za poslance tohoto orgánu“.⁹⁰

Milan Horvát: „Kandidoval jsem do Středočeského kraje – můžu dělat politiku ve městě a pro Romy. Jsem úspěšný a respektován svou stranou.“⁹¹

Doplňuji, že na výběru se podíleli v roli poradců a doporučovatelů významné osobnosti jako jsou bývalá poslankyně Parlamentu České republiky Monika Horáková, Karel Holomek, Milena Hübschmannová, Ivan Veselý, Klára Veselá, Jana Horváthová a další.

V rámci studia oblasti veřejné politiky se tedy setkáváme s otázkou takzvaných elit, které jsou představiteli určité skupiny, národa či etnika apod. Tímto tématem se zabývá opět Karel Holomek, který píše, že romský intelektuál není ten, kdo získal vysokoškolské vzdělání (ano, má tím dobré předpoklady), ale více je jím ten, kdo, ač nedostatečně vzdělán, má rozhled, zkušenost a moudrost.⁹² Dále uvádí: „Nejpřirozenější a nejlepší stav by ovšem byl, aby příslušníky takové elity, která posunuje vývoj společnosti dopředu, byli i příslušníci menšin a samozřejmě, že i menšina romská, která by to obzvláště potřebovala“.⁹³ Romský intelektuál, vůdce, potažmo politik dle Holomka „dokáže být objektivní a tím předestírá před občany majority problémy s hlubokou znalostí a současně respektuje i hlediska Romů, nikoliv ovšem

---

⁸⁹ Volby do zastupitelstev obcí 20.10.-21.10.2006, dostupné online 1.10.2018 z <https://volby.cz/pls/kv2006/kv111111?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=2&xnumnuts=2108&xobec=537454&xobecnaz=lys%E1+nad+labem&xokrsek=1&xstrana=53&xstat=0&xvyber=1>

⁹⁰ WYATT, Chad Evans. Roma rising: Romské obrození. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-693-9, s. 56

⁹¹ WYATT, Chad Evans. Roma rising: Romské obrození. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-693-9, s. 178

⁹² Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 291

⁹³ Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 290

populisticky, ale věcně, při čemž má dosti silnou autoritu, aby takovým způsob pohledu byl obecně přijímán a respektován.“⁹⁴

Pavel Pečínka k tomuto tématu však také zmiňuje pojem „Romové z povolání“.⁹⁵ Píše zde, že tito aktivisté si tímto pojmem evropský romský národ „radikálně sami nárokují zastupovat v českém měřítku i v evropských institucích, přičemž ostrou rétorikou úmyslně před evropskými institucemi, citlivými na „bílý“ rasismus, české i zahraniční „bílé“ ochránce práv Romů“.⁹⁶

Taktéž Karel Holomek upozorňuje v této souvislosti na možná úskalí některých názvů, které mohou evokovat pohled na Romy jako sourodý celek. Zmiňuje konkrétně toto: „Názvy jako Kongres, Unie, Svaz apod. s přídomkem „romský“ vyvolávají obecnou představu o velkých uskupeních, jakýchsi parlamentech. Velmi často však jejich početní stavy jsou malé a představují jen jedinou velkorodinu“.⁹⁷

V kontextu elit, o kterých jsme se v této kapitole zmiňovali, můžeme přidat pohled německého sociologa a historika Maxe Webera na motivaci lidí dělat politiku. Ten rozlišuje dvě kategorie politiků, čímž také poskytuje možný pohled. První z nich žijí „z“ politiky, ti druzí „pro“ politiku. Tedy politika je jako jeden ze smyslů života, nebo jako zdroj příjmů. Pro první skupinu však platí, že musí být tedy na politice hospodářsky nezávislá a mít jiný dostatečný příjem, Weber za nejvíce nezávislého považuje rentiéra, který má zajištěné příjmy bez práce.⁹⁸

Toto dělení nás navede k poukázání na možný handicap existence romské strany. Ta na svůj provoz potřebuje peníze, ale tato zastupuje lidi především sociálně slabé a nízkého sociálního postavení, což vede ke stavu, kdy téměř nezískává žádné dary a příspěvky. Tím

---

⁹⁴ Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 291

⁹⁵ Srov. Pavel Pečínka v MAREŠ, Miroslav. Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0., s. 36

⁹⁶ Pavel Pečínka v MAREŠ, Miroslav. Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0., s. 36, citace z Křištof, R. (2004) Finská iniciativa – návrh na ustanovení Evropského romského fóra. Výzkumný projekt RB11/17/03 Ministerstva zahraničních věcí ČR. Praha: Mezinárodní organizace pro migraci.

⁹⁷ Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 294

⁹⁸ Srov. DOČEKALOVÁ, Pavla, Kamil ŠVEC a Jaroslav DANEŠ. Úvod do politologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4., s. 36

vzniká vyšší závislost na státu. Vysvětluje se tak částečně i větší rozvoj neziskových organizací pro romské záležitosti, které tím nahrazují politické strany.⁹⁹

6.3 Romské politické strany a hnutí

Častější politická forma u Romů tedy není politická strana, ale hnutí.¹⁰⁰ Můžeme důvody hledat i v tom, že strana je mj. náročnější organismus na řízení, více stojí na aktivních osobnostech, v politice má své zástupce ideálně na všech úrovních politiky, tedy komunální, krajské, celostátní. Také je finančně náročnější, a jestliže žije většina Romů na hranici či pod hranicí chudoby¹⁰¹, není příliš pravděpodobné, že se naskytne dostatek podporovatelů a finančních dárců, jak bylo uvedeno i v předchozí kapitole.

A dále, jako reálné podmínky vzniku politických stran a působení v soudobém světě považuje politologie tyto: jednota zájmů, politický program, dostatečný počet lidí, kteří jsou si vědomi svých politických zájmů a cílů a ochotni aktivně a organizovaně usilovat o jejich dosažení, specifickou formu organizace, umožňující soustavnou výchovu a mobilizaci členů, určitou míru právní jistoty při interakci s ostatními součástmi politického systému.¹⁰²

Oproti tomu zájmové organizace či občanské iniciativy jsou v tomto kontextu spíše nátlakovými subjekty, které na rozdíl od politických stran neusilují o podíl na moci, mají prioritní zájem na ovlivňování politiky přímým nebo nepřímým způsobem působením svých členů.¹⁰³ Podmínky vzniku jsou tedy jiné. Nemusí stát na dostatečném počtu lidí, mít politický program. Své zájmy však definovány mít bude, jelikož právě za účelem jejich prosazení tyto aktivity vyvíjí.

---

⁹⁹ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství - romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 100

¹⁰⁰ Popřípadě forma občanské aktivity, např. nezisková organizace, která je v tomto kontextu vnímána jako organizace, jejíž členové mají zájem na ovlivnění politiky vůči romské menšině, nikterak však nemající za cíl získat přímou exekutivní politickou moc.

¹⁰¹ Zpráva Rady vlády pro záležitosti romské komunity ve Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017 uvádí, že odhad sociálně vyloučených Romů, kteří jsou tím tedy v problematické situaci, je v ČR 50% z celkového počtu, dostupná online 11.11.2018 z <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>, s. 4

¹⁰² Srov. ADAMOVIČ, Karolina a Ladislav KRÍŽKOVSKÝ. *Politologie*. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1., s. 258

¹⁰³ Srov. ADAMOVIČ, Karolina a Ladislav KRÍŽKOVSKÝ. *Politologie*. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1., s. 263

6.4 Vybrané aktivity do roku 1989 a začátku let 90.

Před rokem 1989 nebyli Romové považováni za partnera na politické úrovni. První romskou organizací usilující o oficiální uznání bylo v roce 1948 Sdružení slovenských Cikánů, politicky však bylo zamítnuto. Stát naopak směřoval do 50. let, do období tvrdé asimilace.¹⁰⁴ Jedním z takovýchto represivních kroků bylo například schválení zákona číslo 74/1958 - Zákon o trvalém usídlení kočujících osob, o kterém se zmiňujeme i na jiných místech této práce.

Roku 1968 vznikl a v roce následujícím, tedy 1969, byl Ministerstvem vnitra schválen Svazu Cikánů - Romů. Rozpuštěn byl však po několika letech, 30.4. 1973. Oficiálním důvodem byl nedostatek členů, ke kterým se svaz zavázal (měl 8.500 členů místo závazných 10.000), a provozní problémy s Névodromem – hospodářským podnikem svazu. Karel Holomek však uvádí jako důvod ke zrušení skutečnost, že tyto aktivity vznikly během období Pražského jara, proto v normalizačních v 70. letech nemohly obstát a existovat.¹⁰⁵ Do roku 1989 to tak byla jediná státem uznaná romská organizace, ač jen na krátký čas.¹⁰⁶ Také na Slovensku vznikl obdobný projekt Butiker. Tyto podniky měly za cíl mj. i vytvářet pracovní příležitosti pro Romy a zisk z činnosti investovat do podpory romské kultury, činnosti spolků a jiných aktivit v celé republice.

V době před listopadem 1989 proběhly i další aktivity ze strany Romů – například jednali s představiteli ÚV KSČ – mj. chtěli schválit oficiální používání slova Rom místo Cikán. V roce 1987 byl vytvořen přípravný výbor Svazu Romů ČSSR, následně o rok 1988 později proběhla schůzka na Ústředním výboru KSČ. Za romskou stranu byli přítomni Tibor Baláž a Vlado Oláh. Cíl, kterým by byl vznik etnicky pojaté společenské organizace, byl ze strany Ústředním výboru zpochybněn, ale zároveň byl dialog považován v té době za účelný. Dále jsou uvedena ještě setkání 4.11. 1988 a 14.1. 1989, bez zásadnějších dopadů.¹⁰⁷

Po listopadu roku 1989 velmi rychle stoupá romská angažovanost v politickém jednání. Ve spolupráci s Občanským fórem veřejně začínají vystupovat známé romské osobnosti jako Emil Ščuka, Jan Rusenko, Vojtěch Žiga či Ondřej Giňa, kteří založili již 19.11. 1989 přípravný

---

¹⁰⁴ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 91

¹⁰⁵ Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 301

¹⁰⁶ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 91

¹⁰⁷ Srov. Romští politici jako součást listopadové revoluce v roce 1989, dostupné online 25.9.2018 z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/romsti-politici-jako-soucast-listopadove-revoluce>

výbor Romské občanské iniciativy. Tak vznikla platforma, která 24.11. 1989 v Laterně Magice předává dokument podporující OF, které již počítalo s Romy jako s politickou silou.¹⁰⁸

Následně při obměně 64 poslanců České národní rady za byl OF zvolen Rom Karel Holomek. 6.2.1990 složil poslanecký slib, při kterém také prohlásil: „Jsem zástupcem jisté části Brna, ale i Romů v Českých zemích, v Čechách i na Moravě“.¹⁰⁹ V tehdejší České národní radě tedy bylo celkem šest zástupců Romů, ve Slovenské národní radě jeden, ve Federálním shromáždění 4. Toto lze považovat za poslední dobu, kdy byly Romové takto politicky úspěšně zastoupeni v národní politice.¹¹⁰

Od roku 1992 už kromě Ladislava Bodyho a Moniky Horákové (Unie Svobody, mandát poslankyně v letech 1998 – 2002) už žádní Romové v Parlamentu nebyli.¹¹¹

Toto téma, tedy téma romských politických kandidátů, je velmi podrobně popsáno v knize *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989* od Pavla Pečínky (práce je zaměřena na období let 1993 do 2004).¹¹² Zde také autor dokládá tezi, že „bílé“ strany se mnohdy nezmiňují přímo o Romech, ale rozebírají problematiku s Romy všeobecně spojovanou. Pečínka uvádí například tyto – nezaměstnanost, malou kvalifikaci, prevenci kriminality, sousedské vztahy řádných a problematických nájemníků a další.¹¹³

6.5 Prohlášení romského národa

Jestliže jsme se v předchozích kapitolách věnovali tématům etnicity, nacionalismu či národa v kontextu romské menšiny, musíme v této souvislosti také zmínit Prohlášení Romského

---

¹⁰⁸ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství - romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 94

¹⁰⁹ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství - romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 95

¹¹⁰ Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. *Romové v České republice: (1945-1998)*. Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 302

¹¹¹ Srov. Pavel Pečínka v MAREŠ, Miroslav. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0., s. 36

¹¹² MAREŠ, Miroslav. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0.

¹¹³ Srov. MAREŠ, Miroslav. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0., s. 50

národa. Romy národem nazval oficiálně v roce 2000 během 5. světového romského kongresu nově zvolený prezident Mezinárodní unie Romů Emil Ščuka.¹¹⁴ Vznikla tzv. Deklarace romského národa (v některých zdrojích uváděna jako Prohlášení romského národa), kde se Romové za jeden národ prohlašují a zároveň deklarují, že nebudou požadovat vznik samostatného státu.¹¹⁵ Tím se vymaňují z pohledu klasické teorie nacionalismu, pro který je vznik státu naopak primárním cílem. Nastává tak specifický stav, kdy Romové v deklaraci prohlášení sami sebe nazvou jako „nadržovaný“ národ. Nelze také přehlédnout formulaci v textu, ve kterém se několikrát opakuje sousloví *Máme sen*, pokračující slovy *konkrétní politický sen*. *Mám sen* je vžitý název projevu Martina Luthera Kinga, který pronesl 28. srpna roku 1963 ve Washingtonu během tzv. Pochodu na Washington za práci a svobodu. V něm vyjadřuje svůj sen o občanské rovnosti Afroameričanů v USA.¹¹⁶

Při vyhledávání informací k tomuto tématu jsem na požadavek vzniku samostatného státu v jiných pramenech nenarazil, tedy kromě jednoho případu. Romská národní hospodářská rada ČR, která byla oficiálně zaregistrována v roce 2014 jako zapsaný spolek¹¹⁷, vydala v roce 2011 toto prohlášení:

„Romská hospodářská rada České republiky žádá OSN – Radu Evropy – Evropskou unii, aby umožnila našim Romům svůj samostatný Romský demokratický stát se všemi právními atributy a státoporným uspořádáním z důvodů...“.¹¹⁸ Nelze dohledat, jak toto prohlášení bylo dostatečně podpořené konsenzem mezi Romy samotnými, autor, předseda správní rady a dnešní předseda Romské demokratické strany Miroslav Tancoš neuvádí, s jakým mandátem oslovuje uvedené instituce.

6.6 Romský mezinárodní kongres a Mezinárodní unie Romů

Jako též významnou událost můžeme zmínit první celosvětový romský kongres, který se konal dříve, tedy 8. až 12. dubna roku 1971 v Londýně, kde mj. byly přijaty společná vlajka

---

¹¹⁴ Srov. Deklarace romského národa. 5. kongres Mezinárodní romské unie, 27. červenec, rok 2000, 5. kongres Mezinárodní romské unie, romove.radio.cz, dostupné online 1.10.2018 z <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18584>

¹¹⁵ Srov. Deklarace romského národa. 5. kongres Mezinárodní romské unie, 27. červenec, rok 2000, 5. kongres Mezinárodní romské unie, romove.radio.cz, dostupné online 1.10.2018 z <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18584>

¹¹⁶ Překlad projevu Martina Luthera Kinga Jr., dostupné online 2.10.2018 z http://www.elabs.com/van/I_have_a_dream-KING.htm

¹¹⁷ zájmové sdružení právnických osob, podrobné informace nejsou bohužel ve spolkovém rejstříku nebo na internetu k dispozici, vyhledáváno 8.10.2018

¹¹⁸ Dopis Romské hospodářské rady ČR, dostupný online 25.9.2018 z http://www.mucl.cz/customers/mucl/ftp/File/OKT/Sekretariat/zastupitelstvo/2011_11_23/033/Tancos_dopis.pdf

a hymna s názvem Gejľem, gejl'em, která je původem starou melodií a otextována romským skladatelem Jarkem Jovanovičem.¹¹⁹ Byla založena také Mezinárodní unie Romů. Důležité je také prohlášení, v němž že účastníci se shodli „o jednotném pojmenování příslušníků všech romských etnických skupin jménem Rom“.¹²⁰ Z toho je zřejmé, že se ani Romové sami tímto výnosem nevnímají jako jedolitou, homogenní skupinu.

6.7 Romská občanská iniciativa

Dalším, z pohledu politických úspěchů lze říci, že nejdůležitějším romským politickým uskupením, byla v 90. letech Romská občanská iniciativa (ROI) založená 21.11.1989, tedy hned po událostech 17. listopadu 1989. V prosinci téhož roku, 9.12.1989, se konal první sjezd. Zastoupeno bylo 438 delegátů, předsedou zvolen Emil Ščuka. Byl zde také formulován požadavek zakotvení romské národnosti v Ústavě ČSFR.¹²¹ Zástupci ROI se také stali součástí koordinačního centra Občanského fóra.

Ve volbách roku 1990 se dokonce sedm Romů stalo poslanci, což byl úspěch, který se již nikdy v budoucnosti nepodařilo zopakovat.

2.3.1990 byla ROI registrována jako politická strana.¹²² ROI se politicky nejdříve profilovala spíše jako pravice, v té době byl všeobecně tendencí odklon od levice – komunismu. Roku 1992 ROI kandiduje samostatně, ale zcela propadá. Nezískala ani jeden mandát. Oficiálně vykazovala ROI na začátku 90. let přibližně 60 000 členů.¹²³

ROI byla od počátku roku 1990 do roku 1992 aktivním účastníkem porevolučních změn. V roce 2000 ji však Karel Holomek hodnotil takto: „Dnešní Romská občanská iniciativa je v podstatě občanskou organizací, plnící nepochybně program integrace Romů do společnosti na základě projektů a snad i mezinárodní spolupráce s Mezinárodní romskou unií. Na to nejpodstatnější, co je cílem a obsahem práce každé politické strany, tedy úsilí o politickou moc

---

¹¹⁹ ROUS, Jiří. Romové - vhlad do problému. Brno: Kabinet MV ve spolupráci s Katedrou sociální pedagogiky, 2003. ISBN 80-86633-03-9., s. 19

¹²⁰ NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4., s. 15

¹²¹ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 96

¹²² NEČAS, Ctibor. Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 8070677694., s. 98

¹²³ Článek Romští politici jako součást listopadové revoluce v roce 1989, dostupné online 15.11.2018 z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/romsti-politici-jako-soucast-listopadove-revoluce>

nebo alespoň participaci na ní, však do značné míry rezignovala“.¹²⁴ Holomek to však pokládá ne za selhání, ale v jistém smyslu logický osud politických stran založených na principech, které v sobě zahrnují národnostní menšiny nebo jiná zájmová uskupení, která mohou ve společnosti získat jen omezený počet voličů.

6.8 Další vybraná romská politická hnutí¹²⁵

V této kapitole je uveden stručný náhled na další romské uskupení. Z pohledu výše uvedených aktivit, jako byla činnost Romské občanské iniciativy, Romského mezinárodního kongresu či Mezinárodní unie Romů, se však jedná o snahy, které však skončily bez viditelnějšího úspěchu v politice a můžeme je považovat za relativně marginální. Jde spíše o krátkou rešerši pro doplnění náhledu do problematiky, proto nejsou zahrnuty do předcházejících textů.

V roce 1989 vznikl s tolerancí komunistického režimu Demokratický svaz Romů, který však později kvůli nečinnosti zaniká. Jako reakce na pravicovou ROI vzniká v roce 1991 levicové Hnutí angažovaných Romů (HAR), nejdříve s předsedou Vojtěchem Žigou, který však odstoupil kvůli podezření na nezákonné hospodaření, poté následují ve vedení Ivan Veselý, pak Ivan Markovič, od roku 2002 je činnost pozastavena rozhodnutím soudu.

Romský národní kongres je hnutí romských sdružení a společenských organizací založené také v roce 1991. Zde je zajímavé, že šlo poprvé o využití čistě etnického principu – vstupující organizace museli být romské. V roce 1992 se změnou stanov transformoval na politické hnutí, ale jeho činnost stále slábla.

V roce 1991 byl také založen Romský demokratický kongres, sdružení devatenácti romských organizací. Ty se v roce 1992 zavázaly, že nebudou samostatně aktivní: „...nebudou se samostatně vyjadřovat k otázkám týkajících se romské menšiny a nebudou se prohlašovat za romskou reprezentaci“.¹²⁶ Za kongres vystupovali například Emil Ščuka, Ondřej Giňa, Jan Rusenko, Ivan Veselý, Rudolf Tancoš. Opět se ale opakoval častý scénář podobných romských organizací - postupně se zmenšovala aktivita a roku 1995 byla činnost ukončena.

---

¹²⁴ Černá, Milena. Černobílý život. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6., s. 165

¹²⁵ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 95, s. 103-112

¹²⁶ Srov. KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2., s. 107

Viditelný byl úspěch již zmíněného Emila Ščuky v Mezinárodní romské unii. V roce 2000 se stal jejím prezidentem. Vznikl také Romský parlament. V roce 2001 proběhla zakládající schůze, ustanovil se přípravný výbor, který oslovil 120 organizací, ze kterých přišlo ale jen 41 reakcí. Tento výsledek, tedy 34% z celkového počtu předpokládaných odpovědí, tak nelze považovat za úspěch, spíše naopak.

Přesto byl tento Romský parlament v Praze založen – první předsedou byl Milan Ščuka, bratr Emila Ščuky. Ambice byla vstoupit i na evropskou úroveň – zastřešovací organizací se měla stát Mezinárodní romská unie, příp. Evropský romský parlament.

7. Volební model „romské“ strany

Jedním ze základních principů demokracie jsou svobodné, rovné a opakující se volby. I proto jsou ve své podstatě jediným legitimním nástrojem k získání veřejných funkcí. Je otázkou, zda je života schopný model samostatné romské strany či hnutí. Tedy do té míry, aby mohla romská strana samostatně reálně počítat s možností, že její zástupci budou zvoleni do vysoké politiky. Jde o volby, kde je potřeba splnit stanovený procentní limit odevzdaných platných hlasů pro získání mandátu. Proto se zde pokusím teoreticky jednoduchým matematickým modelem spočítat volební potenciál romské politické strany. Romští lídři opakovaně před volbami, především prostřednictvím sociálních sítí, vybízejí ostatní k účasti ve volbách a odevzdání hlasu romskému kandidátovi. A často s argumentem, že právě neúčast ve volbách může za nízký počet politiků z řad Romů.

Předpokládejme, že je v České republice cca 8,5 mil. oprávněných voličů.¹²⁷ Odhady na počet Romů zde žijících se různí – ve zprávě Rady vlády pro záležitosti romské komunity je uváděn údaj 240 300¹²⁸ osob. Zcela evidentně nelze použít číslo z posledního sčítání lidu v roce 2011, ve kterém se čistě k romské národnosti přihlásilo 5 135 osob, k příslušnosti kombinace romské národnosti a příp. další k tomu 13 109 osob.¹²⁹ Pokud vezmeme v potaz, že z celkového

---

¹²⁷ Srov. údaj o voličích u posledních voleb do Poslanecké sněmovny, Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017, dostupné online 8.9.2018 z <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps4?xjazyk=CZ>

¹²⁸ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017, dostupná online 15.11.2018 z <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>, s. 4

¹²⁹ Český statistický úřad, Sčítání lidu, domů a bytů 2011, dostupné online z 1.9.2018 z <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=OBCR604A&pvokc=&katalog=30629&z=T>

počtu obyvatel České republiky je procento oprávněných voličů cca necelých 70% a aplikujeme výpočet i na romské obyvatele (tedy zaokrouhlený předpoklad 168 000 voličů), vyjde nám volební potenciál 2,8%. Což není málo, ale téměř jistě nedosažitelné, neboť nelze předpokládat 100% volební účast a jednomyslnou volbu jedné strany. Stejně tak není pravděpodobné, že by existovalo velké procento volitelů z řad majority. Toto tvrzení ale nemohu doložit, jde jen o mou hypotézu. Obdobně se však vyjadřuje i Karel Holomek, když popisuje neúspěch Romské občanské iniciativy v parlamentních volbách v roce 1992, ve kterých dosáhla na pouhých 0,1% hlasů.¹³⁰ Kandidaturu jako samostatné politické strany označuje to za chybnou volební taktiku. Romská menšinová strana má jen velmi omezený počet voličů, řešení vidí pouze v tom, že bude řešení situace Romů jako součást volebního programu renomované politické strany, která by i přijala romské kandidáty na volební listiny.¹³¹

---

¹³⁰ Zdroj volby.cz však uvádí 0,27%, ale i tento zisk patří mezi nejnižší mezi kandidujícími stranami, Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění konané ve dnech 5. - 6.6.1992 na území České republiky, dostupné online 12.11.2018 z <https://www.volby.cz/pls/sn1992/u4>

¹³¹ Srov. Karel Holomek v LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8., s. 303 a 308

8. Závěr

Jak vyplývá z výše uvedených příkladů aktivit romských hnutí či stran, je otázkou, zda jsou Romové v tuto chvíli schopni postavit jednotnou romskou politickou reprezentaci. Zřejmě neexistuje v současné době organizace, která by měla dostatečně silný mandát zastupovat Romy na celostátní úrovni. Zároveň lze vysledovat určitou nejednotnost pohledu Romů na politickou reprezentaci. Někteří se za ni však prohlašují. Jde například o již zmíněnou Romskou demokratickou stranu, která vykazuje jisté činnosti, zveřejňuje je především na sociálních sítích. Dle mého několikaměsíčního sledování jsou ale tyto aktivity a příspěvky z politického pohledu spíše nekonceptního či zcela irelevantního rázu.¹³² Je však i mnoho těch, kteří ji za „svou“ politickou reprezentaci nepovažují a spatřují zde spíše vlivové a ekonomické zájmy jednotlivých rodin.¹³³

Pokud bychom se měli zaměřit na otázku jednotného národa, narážíme zde na několik úskalí. Jak je v textu práce doloženo, Romové samotní nejsou homogenní skupinou. Romové se sice dokáží identifikovat s myšlenkou jednotného národa, ale tato samotná již naráží také, a to na neztotožnění se s dalším politickým programem či jeho neznalostí, malou angažovaností, která vedla k zániku mnoha politických uskupení. Ty jsou dány i demografickým složením, neboť samotní Romové nejsou svým počtem schopni zvolit čistě romský politický subjekt, který by měl reálnou možnost dostat dostatečný počet hlasů a na vyšší politické úrovni je zastupoval.

Dá se konstatovat, že samotné působení romských politických stran či hnutí má nacionalistické tendence a jedním z předních cílů je emancipace Romů jako národa, který je všeobecně takto uznán a akceptován. Oproti tomu je tu však občanský, neziskový sektor, ve kterém existuje romských organizací, které se Romům také věnují, tematicky jsou však

---

¹³² Profil Miroslava Tancoše, sociální síť Facebook, samotný profil Romské demokratické strany je uzavřenou skupinou. Samotnému autorovi této bakalářské práce bylo po několika kritických a faktických připomínek ke zveřejněným příspěvkům (resp. k jejich obsahu) Miroslavem Tancošem zablokováno členství ve skupině a nemůže tyto aktivity nadále sledovat.

¹³³ Toto tvrzení nemohu bohužel podepřít konkrétními ověřenými, oficiálními zdroji. Jde o můj orientační průzkum, dotazování se členů romské menšiny, se kterými jsem měl možnost během několika měsíců zpětně mluvit. Většina z nich neměla přehled, jaké konkrétní aktivity tito politici podnikají, spíše poukazovali na jejich osobní zájmy, které tím prý sledují. Zdůraznit musím také fakt, že mezi respondenty nebyl nikdo z blízkých či vzdálenějších příbuzných některých z aktivních romských politiků. Nicméně pro zajímavost a spojitost s tématem tuto zkušenost uvádím a sdílím.

rozdílné. Svými aktivitami se pohybují spíše na integrační linii, poskytují služby především v oblasti sociální práce, vzdělávání, kultury či trávení volného času.¹³⁴

Rada vlády pro záležitosti romské komunity ve Zprávě o stavu romské komunity za rok 2017 uvádí, že jen 13 Romů zastávalo volenou politickou nebo jinou funkci, do níž byli zvoleni ve volbách.¹³⁵ Organizace Romea¹³⁶ odhaduje, že v letošních komunálních a senátních volbách kandidovalo až 300 Romů, z toho dva do Senátu Parlamentu ČR, z nichž bylo zvoleno 13 do zastupitelstev obcí.¹³⁷ Z těchto údajů plyne, že v současné době tedy Romové aktivní v politice jsou, ale v celkovém počtu jde o marginální čísla. Také oproti popisovaným především 90. létům jde o značný pokles jak co do počtu, tak i do úrovně pravomocí zastávaných veřejných funkcí.

Polická aktivita Romů tedy pokračuje. Trendem je spíše profilace romských osobností, které se zapojují do činnosti většinových stran. Nutná je tedy kooperace většinové společnosti s menšinou, přičemž každá tato strana má své možnosti vkladů podnětů ke společným politickým rozhodnutím a činům. Můžeme konstatovat, že v době před rokem 1989 byla opatření především represivního charakteru. Ve chvíli, kdy se mohli Romové samostatně do politických aktivit zapojit, je znát změna atmosféry, která vedla k zásadnějším výsledkům ve prospěch jak Romů, tak většinové společnosti. Sice se stále objevují různé kauzy a rozhodnutí, které nesměřují ke vzájemné toleranci, ale je mnoho jiných, které k porozumění směřují, ať jde o přiznání statusu Romům jako národnostní menšiny, podpora neziskového sektoru a občanských aktivit či konkrétně z poslední doby vykoupení nechvalně známého vepřína v Letech a vytvoření nového pietního místa a Památníku romského holokaustu, ač se toto realizovalo po mnoha rocích snah zástupců obou stran, tedy většinové společnosti i Romů samotných.

Poznání jiných kultur a principů (viz teoretická část práce), na kterých společnost funguje, jejich správné pochopení a výklad tak tvoří společný přínos.

---

¹³⁴ Například Agentura pro sociální začleňování uvádí počet neziskových organizací s cílovou skupinou romské menšiny počet 53, dostupné online 10.11.2018 z <http://www.socialni-zaclenovani.cz/odkazy/neziskove-organizace>

¹³⁵ Zpráva Rady vlády pro záležitosti romské komunity ve Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017, dostupná online 11.11.2018 z <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>, s. 16

¹³⁶ Nezisková organizace, více o činnosti na www.romea.cz

¹³⁷ Článek Výsledky komunálních a senátních voleb: Zvoleno 13 romských zastupitelů. Petr Jano a Per Kováč neuspěli v boji o Senát, dostupný online 11.11.2018 z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/volby-skoncily-prubezne-vysledky-v-obcich-kde-kandidovalo-vice-romu>

9. Bibliografie

ADAMOVIÁ, Karolina a Ladislav KRÍŽKOVSKÝ. Politologie. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-22-1.

ČERNÁ, Milena. Černobílý život. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6.

BALANDIER, Georges. Politická antropologie. Přeložil Ladislav ŠERÝ. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019-90-X.

BENEDICTOVÁ, Ruth. Kulturní vzorce. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 223 s. Capricorn. ISBN 80-720-3212-7.

BURDA, František. O násilí v kultuře: girardovské reflexe. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-01-6.

DOČEKALOVÁ, Pavla, Kamil ŠVEC a Jaroslav DANEŠ. Úvod do politologie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2940-4.

ERIKSEN, Thomas Hylland. Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.

ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.

GELLNER, Ernest André. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3.

HROCH, Miroslav. Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

HROCH, Miroslav, ed. Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. Přeložil Alena BAKEŠOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 29. sv. ISBN 80-86429-20-2.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena, Anna ŽIGOVÁ a Hana ŠEBKOVÁ. Romsko-český a česko-romský kapesní slovník. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. Kapesní slovníky (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-21768-0.

JAKOUBEK, Marek, ed. Cikáni a etnicita. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-105-5.

KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-157-2.

LISÁ, Helena, ed. Romové v České republice: (1945-1998). Praha: Sociopress, 1999. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8.

MAREŠ, Miroslav. Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 80-7325-050-0.

MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-53-2.

NEČAS, Ctibor. Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. ISBN 8070677694.

NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0497-4.

PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-280-5.

ROUS, Jiří. Romové - vhléd do problému. Brno: Kabinet MV ve spolupráci s Katedrou sociální pedagogiky, 2003. ISBN 80-86633-03-9.

SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1.

STÖRIG, Hans Joachim. Malé dějiny filosofie. Vyd. 8., V KNA 2. Přeložil Miroslav PETŘÍČEK, přeložil Petr REZEK, přeložil Karel ŠPRUNK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-206-0.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

WYATT, Chad Evans. Roma rising: Romské obrození. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-693-9

Seznam použitých elektronických zdrojů

Agentura pro sociální začleňování, Neziskové organizace s cílovou skupinou romské menšiny, dostupné online 10.11.2018 z <http://www.socialni-zaclenovani.cz/odkazy/neziskove-organizace>

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, GAC spol. s.r.o., 2015, dostupná 25.9.2018 z https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_gac.pdf

Antropologický slovník, dostupný online 29.9.2018 z <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/antropos/slovník.html>

Český statistický úřad, Sčítání lidu, domů a bytů 2011, dostupné online 1.9.2018 z <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystupobjekt&pvo=OBCR604A&pvokc=&katalog=30629&z=T>

Hlavačka, Milan, Historický ústav Akademie věd ČR, dostupné online 8.11.2018 z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1131277-zrod-naroda>

Informace o Chartě 77 č. 15, prosinec 1978, dokument, dostupné online 30.9.2018 z https://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1978/INFOCH_15_1978.pdf

KAŠPAROVÁ, Irena. Politika romství - romská politika. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií., dostupné online 12.11.2018 z <https://theses.cz/id/vc2754/>

Komentář: Romové, etnicita a radikální konstruktivisté, Demografie.info, dostupné online 3.9.2018 z http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=115

Kongres Mezinárodní romské unie, romove.radio.cz, dostupné online 1.10.2018 z <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18584>

Králková, Alžběta. Vybrané romské politické aktivity v České republice od roku 1993. Bakalářská práce. Karlova univerzita, Filosofická fakulta. Dostupné online 12.11.2018 z <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/51126?locale-attribute=cs>

Martin Luther King Jr., překlad projevu Mám sen, dostupné online 2.10.2018 z http://www.elabs.com/van/I_have_a_dream-KING.htm

Mezinárodní dokumenty, Vláda ČR, dostupné online, 12.11.2018 z <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/>

PEČINKA, Pavel. Politické strany Romů na evropské scéně: Přírůstek do rodiny etnicko-regionálních stran? Teorie efektivity romské reprezentace, Brno, 2007. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií., dostupné online 12.11.2018 z <https://is.muni.cz/th/ga3da/>

Rada vlády pro národnostní menšiny, dostupné online 12.11.2018 z <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

Romští politici jako součást listopadové revoluce v roce 1989, Romea.cz, dostupné online 27.10.2018, <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/romsti-politici-jako-soucast-listopadove-revoluce>

Sociologická encyklopedie, dostupná online 14.11.2018 z https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Relativismus_kulturn%C3%AD

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017, Údaj o voličích u posledních voleb do Poslanecké sněmovny, volby.cz, dostupné online 8.9.2018 z <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps4?xjazyk=CZ>

Ústava České republiky, dostupná online 12.11.2018 z <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Výsledek voleb do Sněmovny národů Federálního shromáždění 1992, dostupné online 12.11.2018 z <https://www.volby.cz/pls/sn1992/u4>

Výsledky komunálních a senátních voleb, článek, romea.cz, dostupný online 11.11.2018 z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/volby-skoncily-prubezne-vysledky-v-obcich-kde-kandidovalo-vice-romu>

Tisková zpráva CVVM Zájem o politiku a názory na podílení se občanů na rozhodování - únor 2018, dostupná online 10.11.2018 z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4550/f9/pd180314.pdf

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, dostupný online, 12.11.2018 z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

Zpráva Rady vlády pro záležitosti romské komunity ve Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017, dostupná online 11.11.2018 z <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>

Žádost a otevřený dopis Romské hospodářské rady ČR, dostupné online 25.9.2018 z http://www.mucl.cz/customers/mucl/ftp/File/OKT/Sekretariat/zastupitelstvo/2011_11_23/033/Tancos_dopis.pdf